

वेदमन्त्राः

Colophon

This document was typeset using Xe_{La}TeX, and uses the Sanskrit 2003 font extensively. It also uses several LaTeX macros designed by H. L. Prasād.

FOR PERSONAL USE ONLY
NOT FOR COMMERCIAL PRINTING/DISTRIBUTION

अनुक्रमणिका

महान्यासः	1
पञ्चाङ्गरुद्रन्यासः रावणोक्ता पञ्चाङ्गप्रार्थना-सहितम्	1
पञ्चाङ्गमुखन्यासः रावणोक्ता पञ्चमुखप्रार्थना-सहितम्	3
केशादिपादान्त (प्रथमो) न्यासः	5
मूर्धादिपादान्त दशाक्षरी दशाङ्ग (द्वितीयो) न्यासः	10
पादादिमूर्धान्त पञ्चाङ्ग (तृतीयो) न्यासः	11
हंसगायत्री	12
दिक् सम्पुटन्यासः	13
षोडशाङ्गरौद्रीकरणम्	17
गुह्यादि मस्तकान्तं षडङ्ग (चतुर्थो) न्यासः	21
आत्मरक्षा	22
शिवसङ्कल्पः	23
पुरुषसूक्तम्	27
उत्तरनारायणम्	29
अप्रतिरथम्	30
प्रतिपूरुषम् (सं०)	31
प्रतिपूरुषम् (ब्रा०)	32
शतरुद्रीयम् (सं०)	33
शतरुद्रीयम् (ब्रा०)	35
पञ्चाङ्गम्	36
अष्टाङ्ग-नमस्काराः	37

लघुन्यासे श्री रुद्रध्यानम्	38
लघुन्यासे देवता-स्थापनम्	39
कलशेषु साम्बपरमेश्वर ध्यानम्	41
षोडशोपचार पूजा	41
श्रीरुद्रनाम त्रिशती	41
प्रदक्षिणम्	48
नमस्काराः	49
चमकानुवाकैः प्रार्थना	51
प्रार्थना	55
श्रीरुद्रजपः	55
ध्यानम्	57
रुद्रप्रश्नः	58
चमकप्रश्नः	65
रुद्रप्रश्नः	71
चमकप्रश्नः	78
पुरुषसूक्तम्	82
नारायणसूक्तम्	84
विष्णुसूक्तम्	85
भूसूक्तम्	86

दुर्गा सूक्तम्	87
श्रीसूक्तम्	88
मेधासूक्तम्	90
भाग्यसूक्तम्	91
पवमानसूक्तम्	91
आयुष्यसूक्तम्	94
नवग्रहसूक्तम्	95
नक्षत्रसूक्तम्	98
गणपत्यथर्वशीर्षोपनिषत्	104

॥ महान्यासः ॥

॥ पञ्चाङ्गरुद्रन्यासः रावणोक्ता पञ्चाङ्गप्रार्थना-सहितम् ॥

ओङ्कारमन्त्रसंयुक्तं नित्यं ध्यायन्ति योगिनः।

कामदं मोक्षदं तस्मै नकाराय नमो नमः ॥ १ ॥

नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः। नमस्ते अस्तु धन्वने
बाहुभ्यामुत ते नमः ॥ या त इषुः शिवतमा शिवं बभूव ते धनुः।
शिवा शरव्या या तव तया नो रुद्र मृडय ॥

(EAST)

कं खं गं घं ङं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते रुद्राय।
पूर्वाङ्गरुद्राय नमः।

महादेवं महात्मानं महापातकनाशनम्।

महापापहरं वन्दे तस्मै मकाराय नमो नमः ॥ २ ॥

अपैतु मृत्युरमृतं आगन्वैवस्वतो नो अभयं कृणोतु। पूर्णं
वनस्पतैरिवाभिनः शीयतां रयिः स च तान्नः शचीपतिः।

(SOUTH)

चं छं जं झं ञं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते रुद्राय।
दक्षिणाङ्गरुद्राय नमः।

शिवं शान्तं जगन्नाथं लोकानुग्रहकारणम्।

शिवमेकं परं वन्दे तस्मै शिकाराय नमो नमः ॥ ३ ॥

ॐ। निधनपतये नमः। निधनपतान्तिकाय नमः। ऊर्ध्वाय
नमः। ऊर्ध्वलिङ्गाय नमः। हिरण्याय नमः। हिरण्यलिङ्गाय

नमः। सुवर्णाय नमः। सुवर्णलिङ्गाय नमः। दिव्याय नमः।
 दिव्यलिङ्गाय नमः। भवाय नमः। भवलिङ्गाय नमः। शर्वाय नमः।
 शर्वलिङ्गाय नमः। शिवाय नमः। शिवलिङ्गाय नमः। ज्वलाय
 नमः। ज्वललिङ्गाय नमः। आत्माय नमः। आत्मलिङ्गाय नमः।
 परमाय नमः। परमलिङ्गाय नमः। एतत्सोमस्य सूर्यस्य सर्वलिङ्गं
 स्थापयति पाणिमन्त्रं पवित्रम्।

(WEST)

टं ठं डं ढं णं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते रुद्राय।
 पश्चिमाङ्गरुद्राय नमः।

वाहनं वृषभो यस्य वासुकिः कण्ठभूषणम् ।

वामे शक्तिधरं वन्दे वकाराय नमो नमः ॥ ४ ॥

यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाऽऽविवेश
 तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ॥

(NORTH)

तं थं दं धं नं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते रुद्राय।
 उत्तराङ्गरुद्राय नमः।

यत्र कुत्र स्थितं देवं सर्वव्यापिनमीश्वरम् ।

यल्लिङ्गं पूजयेन्नित्यं यकाराय नमो नमः ॥ ५ ॥

प्राणानां ग्रन्थिरसि रुद्रो मां विशान्तकः। तेनान्नेनाप्यायस्व ॥ नमो
 रुद्राय विष्णवे मृत्युर्मे पाहि।

(UPWARDS)

पं फं बं भं मं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते रुद्राय।

ऊर्ध्वाङ्गरुद्राय नमः।

॥ पञ्चाङ्गमुखन्यासः रावणोक्ता
पञ्चमुखप्रार्थना-सहितम् ॥

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि। तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥

संवर्ताग्नि-तटित्प्रदीप्त-कनक-प्रस्पर्धि-तेजोरुणम्
गम्भीरध्वनि-सामवेदजनकं ताम्राधरं सुन्दरम् ।
अर्धेन्दुद्युति-लोल-पिङ्गल-जटाभार-प्रबोद्धोदकम्
वन्दे सिद्धसुरासुरेन्द्रनमितं पूर्वं मुखं शूलिनः ॥
ॐ नमो भगवते रुद्राय। पूर्वाङ्गमुखाय नमः। (EAST)

अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः।
सर्वेभ्यः सर्वशवेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥
कालाभ्रभ्रमराञ्जन-द्युतिनिभं व्यावृत्तपिङ्गेक्षणम्
कर्णोद्भासित-भोगिमस्तकमणि-प्रोद्भिन्नदंष्ट्राङ्कुरम् ।
सर्पप्रोतकपाल-शुक्तिशकल-व्याकीर्णताशेखरम्
वन्दे दक्षिणमीश्वरस्य वदनं चार्थर्वनादोदयम् ॥
ॐ नमो भगवते रुद्राय। दक्षिणाङ्गमुखाय नमः। (SOUTH)

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः।
भवे भवे नाति भवे भवस्व माम्। भवोद्भवाय नमः ॥

प्रालेयाचलमिन्दुकुन्द-धवलं गोक्षीरफेनप्रभम्
 भस्माभ्यङ्गमनङ्गदेहदहन-ज्वालावली-लोचनम् ।
 विष्णु-ब्रह्म-मरुद्गणार्चितपदं ऋग्वेदनादोदयम्
 वन्देऽहं सकलं कलङ्करहितं स्थाणोर्मुखं पश्चिमम् ॥
 ॐ नमो भगवते रुद्राय । पश्चिमाङ्गमुखाय नमः । (WEST)

वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय
 नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो
 बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥

गौरं कुङ्कुमपङ्कितं सुतिलकं व्यापाण्डुमण्डस्थलम्
 भ्रूविक्षेप-कटाक्षवीक्षण-लसत्-संसक्तकर्णोत्पलम् ।
 स्निग्धं विम्बफलाधरं प्रहसितं नीलालकालङ्कृतम्
 वन्दे याजुषवेदघोषजनकं वक्त्रं हरस्योत्तरम् ॥
 ॐ नमो भगवते रुद्राय । उत्तराङ्गमुखाय नमः । (NORTH)

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां
 ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥

व्यक्ताव्यक्तनिरूपितं च परमं षड्विंशतत्त्वाधिकम्
 तस्मादुत्तर-तत्त्वमक्षरमिति ध्येयं सदा योगिभिः ।
 ओङ्कारादि समस्तमन्त्रजनकं सूक्ष्मातिसूक्ष्मं परम्
 वन्दे पञ्चममीश्वरस्य वदनं खव्यापि तेजोमयम् ॥
 ॐ नमो भगवते रुद्राय । ऊर्ध्वाङ्गमुखाय नमः । (UPWARDS)

॥ केशादिपादान्त (प्रथमो) न्यासः ॥

या ते॑ रु॒द्र शि॒वा त॒नूर्घो॒राऽपा॑पकाशिनी ।
तया॑ नस्त॒नुवा॑ शन्त॒मया॑ गिरि॒शन्ता॒भिचा॑कशीहि ॥
शिखायै नमः ॥ (TUFT)

अ॒स्मिन् म॒ह॒त्यर्ण॒वैऽन्तरि॑क्षे भ॒वा अधि॑ ।
तेषां॑ सहस्र॒योज॒नेऽव॒धन्वा॑नि तन्मसि ॥
शिरसे नमः ॥ (TOP OF HEAD)

स॒हस्रा॑णि सहस्र॒शो ये रु॒द्रा अधि॑ भूम्या॑म् ।
तेषां॑ सहस्र॒योज॒नेऽव॒धन्वा॑नि तन्मसि ॥
ललाटाय नमः ॥ (FOREHEAD)

ह॒सः शु॒चिष॒द्वसु॑रन्तरि॒क्षस॒द्धोता॑ वेदि॒षदति॑थिर्दु॒रोण॑सत् ।
नृ॒षद्व॑रसदृ॒तस॒द्यौम॑सद॒ब्जा गो॒जा ऋ॒तजा॑ अ॒द्रिजा॑ ऋ॒तं बृ॒हत् ॥
भ्रुवोर्मध्याय नमः ॥ (MIDDLE OF EYEBROWS)

त्र्य॒म्बकं॑ यजामहे सु॒गन्धिं॑ पु॒ष्टि॒वर्ध॑नम् ।
उ॒र्वारु॑कमि॒व ब॒न्ध॒नान्मृ॒त्योर्मु॒क्षीय॑ माऽमृता॑त् ॥
नेत्राभ्यां नमः ॥ (EYES)

नमः॑ स्तु॒त्याय॑ च प॒थ्याय॑ च नमः॑ का॒ठ्याय॑ च नी॒प्याय॑ च नमः॑ सू॒द्याय॑
च सर॒स्याय॑ च नमो॑ ना॒द्याय॑ च वै॒शन्ता॑य च ।
कर्णाभ्यां नमः ॥ (EARS)

मा॒नस्तो॒के तन॑ये मा न॒ आयु॑षि मा नो गो॒षु मा नो॑ अश्वेषु री॒रिषः॑ ।
वी॒रा॒न्मा नो॑ रु॒द्र भा॒मितो॑ऽव॒धीर्ह॒विष्म॑न्तो नम॑सा विधेम ते ॥

नासिकायै नमः ॥ (NOSE)

अवतत्य धनुस्त्व॑ सहस्राक्ष॑ शतै॑षुधे ॥
निशीर्य॑ शल्यानां॑ मुखा॑ शिवो नः सुमना॑ भव ।
मुखाय नमः ॥ (FACE)

नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः॑ शर्वा॑ अधः, क्षमाचराः ।
तेषां॑ सहस्रयोजनेऽवधन्वानि॑ तन्मसि ॥
कण्ठाय नमः ॥ (NECK)

नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवः॑ रुद्रा उपश्रिताः ।
तेषां॑ सहस्रयोजनेऽवधन्वानि॑ तन्मसि ॥
उपकण्ठाय नमः ॥ (LOWER NECK)

नमस्ते अस्त्वायु॑धायाना॑तताय धृष्णवै ।
उभाभ्यामु॑त ते नमो॑ बाहुभ्यां॑ तव धन्वने ॥
बाहुभ्यां नमः ॥ (SHOULDERS)

या ते हेति॑र्मी॒दुष्टम॑ हस्ते॑ बभूव ते धनुः ।
तयाऽस्मान् विश्व॑तस्त्वम॑यक्ष्मया॑ परिब्रुज ॥
उपबाहुभ्यां नमः ॥ (ELBOW TO WRIST)

परिणो रुद्रस्य॑ हेति॑र्वृणक्तु॒ परि त्वेषस्य॑ दुर्मतिर॑घायोः ।
अव स्थिरा म॒घव॑श्चस्तनुष्व॒ मीद्विस्तो॑काय॒ तनयाय॑ मृडय ॥
मणिबन्धाभ्यां नमः ॥ (WRISTS)

ये ती॒र्थानि॑ प्रचर॑न्ति सृ॒काव॑न्तो निष॒ङ्गिणः॑ ।
तेषां॑ सहस्रयोजनेऽवधन्वानि॑ तन्मसि ॥

हस्ताभ्यां नमः ॥ (HANDS)

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः ।
भवे भवे नाति भवे भवस्व माम् । भवोद्भवाय नमः ॥

अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ (ROLL RING FINGERS ON THUMBS)

वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः
कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय
नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥

तर्जनीभ्यां नमः ॥ (ROLL THUMBS ON INDEX FINGERS)

अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः ।
सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥

मध्यमाभ्यां नमः ॥ (ROLL THUMBS ON MIDDLE FINGERS)

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि ।
तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥

अनामिकाभ्यां नमः ॥ (ROLL THUMBS ON RING FINGERS)

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणो-
ऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥

कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ (ROLL THUMBS ON LITTLE FINGERS)

नमो हिरण्यबाहवे हिरण्यवर्णाय हिरण्यरूपाय हिरण्यपतये-
ऽम्बिकापतये उमापतये पशुपतये नमो नमः ॥

करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ (RUB PALMS OVER ONE ANOTHER, FRONT AND

नमो॑ वः किरि॒केभ्यो॑ दे॒वाना॑ः हृद॑येभ्यः ॥

हृद॑याय नमः ॥ (HEART)

नमो॑ ग॒णेभ्यो॑ ग॒णप॑तिभ्यश्च वो नमः॑ ॥

पृ॒ष्ठाय नमः ॥ (BACK)

नम॑स्तक्ष॒भ्यो रथ॑का॒रेभ्य॑श्च वो नमः॑ ॥

कक्षा॑भ्यां नमः ॥ (ARMPIT TO WAIST)

नमो॑ हिर॑ण्यबा॒हवे से॒नान्ये॑ दि॒शां च प॑तये नमः॑ ॥

पा॒र्श्वाभ्यां नमः ॥ (TRUNK)

विज्यं॑ धनुः॑ क॒पर्दि॑नो वि॒शल्यो॑ बा॒णवा॑ः उ॒त ।

अने॑श॒न्नस्ये॑षव आ॒भुर॑स्य निष॒ङ्गथिः॑ ॥

जठ॑राय नमः ॥ (STOMACH)

हि॒र॒ण्यग॑र्भः सम॑व॒र्तता॑ग्रे भू॒तस्य॑ जा॒तः प॑तिरेक॑ आसीत् ।

सदा॑धा॒र पृ॒थि॒वीं द्या॑मु॒तेमां॑ कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥

नाभ्यै॑ नमः ॥ (NAVEL)

मी॒ढुष्ट॑म॒ शिव॑तम॒ शिवो॑ नः सु॒मना॑ भव ।

प॒रमे॑ वृ॒क्ष आ॑यु॒धन्नि॒धाय॑ कृ॒त्तिं व॑सा॒न आच॑र॒ पिना॑कं बि॒भ्रदा॑ग॒हि ॥

कठ्यै॑ नमः ॥ (WAIST)

ये भू॒ताना॑मधि॒पत॑यो वि॒शि॒खासः॑ क॒पर्दि॑नः ।

तेषा॑ः स॒हस्र॑यो॒जनेऽव॑ध॒न्वा॒नि तन्म॑सि ॥

गुह्या॑य नमः ॥ (UPPER REPRODUCTIVE ORGANS)

ये अ॒न्नेषु॑ वि॒विध्य॑न्ति पात्रेषु॑ पिब॑तो जना॑न् ।

तेषां सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि ॥

अण्डाभ्यां नमः ॥ (LOWER REPRODUCTIVE ORGANS)

स शिरा जातवेदा अक्षरं परमं पदम् ।

वेदानां शिरसि माता आयुष्मन्तं करोतु माम् ॥

अपानाय नमः ॥ (ANUS)

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।

मा नोऽवधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवो रुद्र रीरिषः ॥

ऊरुभ्यां नमः ॥ (THIGHS)

एष ते रुद्रभागस्तं जुषस्व तेनावसेन परो मूर्जवतोऽतीह्यवततधन्वा

पिनाकहस्तः कृत्तिवासाः ॥

जानुभ्यां नमः ॥ (KNEES)

संसृष्टजिह्वसोमपा बाहुशध्यूर्ध्वधन्वा प्रतिहिताभिरस्ताः ।

बृहस्पते परिदीया रथेन रक्षोहाऽमित्रा अपवार्धमानः ॥

जङ्घाभ्यां नमः ॥ (KNEE TO ANKLES)

विश्वं भूतं भुवनं चित्रं बहुधा जातं जायमानं च यत् ।

सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ॥

गुल्फाभ्यां नमः ॥ (ANKLES)

ये पथां पथिरक्षय ऐलबृदा यव्युधः ।

तेषां सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि ॥

पादाभ्यां नमः ॥ (FEET)

अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक् ।

अही॑श्च॒ सर्वा॑ञ्जम्भयन्त्सर्वा॑श्च यातु॒धान्यः॑ ॥

कवचाय हुम् ॥ (CROSS HANDS ACROSS CHEST WITH TIPS OF FINGERS TOUCHING SHOULDERS)

नमो॑ बि॒ल्मिने॑ च कव॒चिने॑ च नमः॑ श्रुताय॑ च श्रुतसे॒नाय॑ च ॥

उपकवचाय हुम् ॥ (REPEAT THE ABOVE AT ELBOW LEVEL)

नमो॑ अस्तु नील॑ग्रीवाय सहस्रा॒क्षाय॑ मी॒ढुषै॑ ।

अथो॑ ये अस्य॑ सत्त्वानोऽहं॑ तेभ्योऽकरं॑ नमः॑ ॥

नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ (TOUCH INDEX, MIDDLE, RING FINGERS ACROSS THE THREE EYES)

प्र मुञ्च॑ धन्व॑नस्त्वमु॒भयो॑रार्त्तियो॒र्ज्याम् ।

याश्च॑ ते हस्त॑ इष॒वः परा॑ ता भगवो वप ॥

अस्त्राय फट् ॥ (SLAP INDEX AND MIDDLE FINGERS OF RIGHT HAND ON LEFT PALM)

य ए॒ताव॑न्तश्च भूया॑सश्च दि॒शो रु॒द्रा वि॑तस्थिरे ।

तेषा॑ सहस्रयो॒जनेऽव॑धन्वा॒नि तन्म॑सि ॥

इति दिग्बन्धः ॥ (SNAP MIDDLE AND THUMB WITH CLICKING SOUNDS AROUND SELF)

॥ मूर्धादिपादान्त दशाक्षरी दशाङ्ग (द्वितीयो) न्यासः ॥

ॐ मूर्ध्ने॑ नमः । नं ना॒सिकाय॑ नमः । मों ल॒लाटाय॑ नमः । भं मु॒खाय॑ नमः । गं क॒ण्ठाय॑ नमः । वं हृ॒दयाय॑ नमः । ते दक्षि॑णहस्ताय नमः । रुं वा॒महस्ताय॑ नमः । द्रां ना॒भ्यै नमः । यं पा॒दाभ्यां॑ नमः ।

॥ पादादिमूर्धान्त पञ्चाङ्ग (तृतीयो) न्यासः ॥

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः ।
 भवे भवे नाति भवे भवस्व माम् । भवोद्भवाय नमः ॥
 पादाभ्यां नमः ॥

वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः
 कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय
 नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥
 ऊरुभ्यां नमः ॥

अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः ।
 सर्वैभ्यः सर्वशर्वैभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥
 हृदयाय नमः ॥

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि ।
 तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥
 मुखाय नमः ॥

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणो-
 ऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥
 हंस हंस मूर्ध्ने नमः ॥

॥ हंसगायत्री ॥

अस्य श्री हंसगायत्री महामन्त्रस्य । अव्यक्त परब्रह्म ऋषिः । अव्यक्त गायत्री छन्दः । परमहंसो देवता ॥ हंसां बीजम् । हंसीं शक्तिः । हंसूं कीलकम् ॥

परमहंस-प्रसाद-सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥

हंसां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । हंसीं तर्जनीभ्यां नमः । हंसूं मध्यमाभ्यां नमः । हंसैः अनामिकाभ्यां नमः । हंसौ कनिष्ठिकाभ्यां नमः । हंसः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । हंसां हृदयाय नमः । हंसीं शिरसे स्वाहा । हंसूं शिखायै वषट् । हंसैः कवचाय हुम् । हंसौ नेत्रत्रयाय वौषट् । हंसः अस्त्राय फट् । भूर्भुवस्सुवरोम् इति दिग्बन्धः ॥

॥ ध्यानम् ॥

गमागमस्थं गमनादिशून्यं चिद्रूपदीपं तिमिरापहारम् ।
पश्यामि ते सर्वजनान्तरस्थं नमामि हंसं परमात्मरूपम् ॥

हंसहंसात् परमहंसः सोऽहं हंसः ॥

हंस हंसाय विद्महे परमहंसाय धीमहि ।

तन्नो हंसः प्रचोदयात् ॥

(एवं त्रिः)

हंस हंसेति यो ब्रूयाद्धंसो नाम सदाशिवः ।
एवं न्यासविधिं कृत्वा ततः सम्पुटमारभेत् ॥

॥ दिक् सम्पुटन्यासः ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[ॐ] लं। त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवैहवे सुहवः शूरमिन्द्रम्।

हुवे नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ॥

लं भूर्भुवः सुवः। इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये ऐरावतवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

पूर्वदिग्भागे ललाटस्थाने लं इन्द्राय नमः। इन्द्रः सुप्रीतो वरदो
भवतु ॥ [इन्द्रः संरक्षतु ॥] ॥ १ ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[नं] रं। त्वन्नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडोऽव यासिसीष्ठाः।

यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥

रं भूर्भुवः सुवः। अग्नये शक्तिहस्ताय तेजोऽधिपतयेऽजवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

आग्नेयदिग्भागे नेत्रयोः स्थाने रं अग्नये नमः। अग्निः सुप्रीतो
वरदो भवतु ॥ [अग्निः संरक्षतु ॥] ॥ २ ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[मो] हं। सुगं नः पन्थामभयं कृणोतु। यस्मिन्नक्षत्रे यम एति
राजा।

यस्मिन्नेनमभ्यषिञ्चन्त देवाः। तदस्य चित्रं हविषा यजाम ॥

हं भूर्भुवः सुवः। यमाय दण्डहस्ताय धर्माधिपतये महिषवाहनाय

साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

दक्षिणदिग्भागे कर्णयोः स्थाने हं यमाय नमः। यमः सुप्रीतो वरदो
भवतु॥ [यमः संरक्षतु॥] ॥३॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[भं] षं। असुन्वन्तमयजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यां तस्करस्यान्वेषि।

अन्यमस्मदिच्छ सा त इत्या नमो देवि निरृते तुभ्यमस्तु॥

षं भूर्भुवः सुवः। निरृतये खड्गहस्ताय रक्षोधिपतये नरवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

निरृतिदिग्भागे मुखस्थाने षं निरृतये नमः। निरृतिः
सुप्रीतो वरदो भवतु॥ [निरृतिः संरक्षतु॥] ॥४॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[गं] वं। तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो
हविर्भिः।

अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः प्रमोषीः॥

वं भूर्भुवः सुवः। वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये मकरवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

पश्चिमदिग्भागे बाह्वोः स्थाने वं वरुणाय नमः। वरुणः सुप्रीतो
वरदो भवतु॥ [वरुणः संरक्षतु॥] ॥५॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[वं] यं। आ नौ नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरम्। सहस्रिणीभिरुपयाहि यज्ञम्।

वायौ अस्मिन् हविषि मादयस्व। यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥
यं भूर्भुवः सुवः। वायवे साङ्कुशध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये
मृगवाहनाय साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कार-
भूषिताय उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

वायव्यदिग्भागे नासिकास्थाने यं वायवे नमः। वायुः सुप्रीतो
वरदो भवतु ॥ [वायुः संरक्षतु ॥] ॥ ६ ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[तें] सं। वयं सोम व्रते तव। मनस्तनूषु बिभ्रतः।

प्रजावन्तो अशीमहि ॥

सं भूर्भुवः सुवः। सोमाय अमृतकलशहस्ताय नक्षत्राधिपतये
अश्ववाहनाय साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कार-
भूषिताय उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

उत्तरदिग्भागे हृदयस्थाने सं सोमाय नमः। सोमः सुप्रीतो वरदो
भवतु ॥ [सोमः संरक्षतु ॥] ॥ ७ ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[रुं] शं। (ऋक्) तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिम्। धियं
जिन्वमवसे हूमहे वयम्।

पूषा नो यथा वेदसामसंहृद्धे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥

शं भूर्भुवः सुवः। ईशानाय त्रिशूलहस्ताय भूताधिपतये
वृषभवाहनाय साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कार-

भूषिताय उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

ईशानदिग्भागे नाभिस्थाने शं ईशानाय नमः। ईशानः सुप्रीतो
वरदो भवतु॥ [ईशानः संरक्षतु॥] ॥८॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[द्रां] खं। (ऋक्) अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहूतौ
सजोषाः।

यः शंसते स्तुवते धारिं पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्माँ अवन्तु देवाः॥

खं भूर्भुवः सुवः। ब्रह्मणे पद्महस्ताय विद्याधिपतये हंसवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

ऊर्ध्वदिग्भागे मूर्ध्निस्थाने खं ब्रह्मणे नमः। ब्रह्मा सुप्रीतो वरदो
भवतु॥ [ब्रह्मा संरक्षतु॥] ॥९॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[यं] ह्रीं। स्योना पृथिवि भवाऽनृक्षरा निवेशनी।

यच्छानः शर्म सप्रथाः॥

ह्रीं भूर्भुवः सुवः। विष्णवे चक्रहस्ताय नागाधिपतये गरुडवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

अधोदिग्भागे पादयोः स्थाने ह्रीं विष्णवे नमः। विष्णुः सुप्रीतो
वरदो भवतु॥ [विष्णुः संरक्षतु॥] ॥१०॥

॥ षोडशाङ्गरौद्रीकरणम् ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ अं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कुराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
विभूरसि प्रवाहणो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा
मा हिंसीः ॥ अं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। शिखास्थाने रुद्राय
नमः ॥ १ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ आं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
शङ्कराय च मयस्कुराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
वह्निरसि हव्यवाहनो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा मा
हिंसीः ॥ आं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। शिरस्थाने रुद्राय नमः ॥ २ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ इं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कुराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
श्वात्रोऽसि प्रचेता रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा मा
हिंसीः ॥ इं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। मूर्ध्निस्थाने रुद्राय नमः ॥ ३ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ ईं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कुराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
तुथोऽसि विश्ववेदा रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा मा
हिंसीः ॥ ईं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। ललाटस्थाने रुद्राय नमः ॥ ४ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ उं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कुराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥

उ॒शि॒ग॒सि क॒वी रौ॒द्रे॒णा॒नी॒केन॒ पा॒हि मा॑ऽग्ने पि॒पृ॒हि मा॒ मा मा॑
हि॒ःसीः॥ उं ॐ भूर्भुव॑स्सुव॒रोम्। ने॒त्रयोः स्था॒ने रु॒द्राय॑
नमः॥ ५॥

ॐ भूर्भुव॑स्सुवः। ॐ उं। नमः॑ श॒म्भवे॑ च म॒योभवे॑ च नमः॑ शङ्क॒राय॑
च मय॑स्क॒राय॑ च नमः॑ शि॒वाय॑ च शि॒वत॑राय च॥
अ॒ङ्घ्रि॒रि॒रसि॑ ब॒म्भारी॒ रौ॒द्रे॒णा॒नी॒केन॒ पा॒हि मा॑ऽग्ने पि॒पृ॒हि मा॒ मा मा॑
हि॒ःसीः॥ उं ॐ भूर्भुव॑स्सुव॒रोम्। कर्ण॑योः स्था॒ने रु॒द्राय॑
नमः॥ ६॥

ॐ भूर्भुव॑स्सुवः। ॐ ऋं। नमः॑ श॒म्भवे॑ च म॒योभवे॑ च नमः॑ शङ्क॒राय॑
च मय॑स्क॒राय॑ च नमः॑ शि॒वाय॑ च शि॒वत॑राय च॥
अ॒व॒स्युर॑सि दु॒व॒स्वान् रौ॒द्रे॒णा॒नी॒केन॒ पा॒हि मा॑ऽग्ने पि॒पृ॒हि मा॒ मा मा॑
हि॒ःसीः॥ ऋं ॐ भूर्भुव॑स्सुव॒रोम्। मुख॑स्थाने रु॒द्राय॑ नमः॥ ७॥

ॐ भूर्भुव॑स्सुवः। ॐ ऋं। नमः॑ श॒म्भवे॑ च म॒योभवे॑ च नमः॑ शङ्क॒राय॑
च मय॑स्क॒राय॑ च नमः॑ शि॒वाय॑ च शि॒वत॑राय च॥
शु॒न्ध्यूर॑सि मा॒र्जा॒ली॒यो रौ॒द्रे॒णा॒नी॒केन॒ पा॒हि मा॑ऽग्ने पि॒पृ॒हि मा॒ मा मा॑
हि॒ःसीः॥ ऋं ॐ भूर्भुव॑स्सुव॒रोम्। कण्ठ॑स्थाने रु॒द्राय॑ नमः॥ ८॥

ॐ भूर्भुव॑स्सुवः। ॐ लं। नमः॑ श॒म्भवे॑ च म॒योभवे॑ च नमः॑ शङ्क॒राय॑
च मय॑स्क॒राय॑ च नमः॑ शि॒वाय॑ च शि॒वत॑राय च॥
स॒म्रा॒डसि॑ कृ॒शानू॒ रौ॒द्रे॒णा॒नी॒केन॒ पा॒हि मा॑ऽग्ने पि॒पृ॒हि मा॒ मा मा॑
हि॒ःसीः॥ लं ॐ भूर्भुव॑स्सुव॒रोम्। बा॒ह्वोः स्था॒ने रु॒द्राय॑ नमः॥ ९॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ लृं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
परिषद्योऽसि पर्वमानो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
मा मा हिंसीः ॥ लृं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। हृदयस्थाने रुद्राय
नमः ॥ १० ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ एं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
प्रतक्त्रोऽसि नभस्वान् रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा मा
हिंसीः ॥ एं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। नाभिस्थाने रुद्राय नमः ॥ ११ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ ऐं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
असम्मृष्टोऽसि हव्यसूदो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
मा मा हिंसीः ॥ ऐं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। कटिस्थाने रुद्राय
नमः ॥ १२ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ ॐं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
ऋतधामाऽसि सुवर्ज्योती रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
मा मा हिंसीः ॥ ॐ ॐं भूर्भुवस्सुवरोम्। ऊरुस्थाने रुद्राय
नमः ॥ १३ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ औं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥

ब्रह्मज्योतिरसि सुवर्धामा रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
मा मा हिंसीः ॥ ओं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। जानुस्थाने रुद्राय
नमः ॥ १४ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ अं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
अजोऽस्येकपाद्रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा
मा हिंसीः ॥ अं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। जङ्घास्थाने रुद्राय
नमः ॥ १५ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ अः। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
अहिरसि बुध्नियो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा मा
हिंसीः ॥ अः ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। पादयोः स्थाने रुद्राय
नमः ॥ १६ ॥

त्वगस्थिगतैः सर्वपापैः प्रमुच्यते। सर्वभूतेष्वपराजितो भवति।
ततो भूत-प्रेत-पिशाच-ब्रह्मराक्षस-यक्ष-यमदूत-शाकिनी-डाकिनी-
सर्प-श्वापद-वृश्चिक-तस्कराद्युपद्रवाद्युपघाताः। सर्वे ज्वलन्तं
पश्यन्तु। मां रक्षन्तु। यजमानं रक्षन्तु। सर्वान् महाजनान्
रक्षन्तु ॥

॥ गुह्यादि मस्तकान्तं षडङ्ग (चतुर्थो) न्यासः ॥

मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु।
या इष्टा उषसो निमृचश्च ताः सन्दधामि हविषा घृतेन ॥ गुह्याय
नमः ॥ १ ॥

अबौध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवाऽऽयतीमुषासम्।
यद्वा इव प्रवयामुज्जिहानाः प्रभानवः सिस्त्रते नाकमच्छ ॥ नाभ्यै
नमः ॥ २ ॥

अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम्।
अपां रेतांसि जिन्वति ॥ हृदयाय नमः ॥ ३ ॥

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृताय जातमग्निम्।
कविं सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥
कण्ठाय नमः ॥ ४ ॥

मर्माणि ते वर्मभिश्छादयामि सोमस्त्वा राजाऽमृतेनाभिवस्ताम्।
उरोर्वरीयो वरिवस्ते अस्तु जयन्तं त्वामनु मदन्तु देवाः ॥ मुखाय
नमः ॥ ५ ॥

जातवेदा यदि वा पावकोऽसि। वैश्वानरो यदि वा वैद्युतोऽसि।
शं प्रजाभ्यो यजमानाय लोकम्। ऊर्जं पुष्टिं ददद्भ्याववृत्स्व ॥
शिरसे नमः ॥ ६ ॥

॥ आत्मरक्षा ॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे अष्टकं - २/प्रश्नः - ३/अनुवाकः - ११)

ब्रह्मात्मन्वदसृजत। तदकामयत। समात्मना पद्येयेति।

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै दशमं हूतः प्रत्यशृणोत्।
स दशहूतोऽभवत्। दशहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं दशहूतं
सन्तम्। दशहोतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै सप्तमं हूतः प्रत्यशृणोत्। स
सप्तहूतोऽभवत्। सप्तहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं सप्तहूतं
सन्तम्। सप्तहोतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै षष्ठं हूतः प्रत्यशृणोत्। स
षड्हूतोऽभवत्। षड्हूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं षड्हूतं सन्तम्।
षड्होतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै पञ्चमं हूतः प्रत्यशृणोत्।
स पञ्चहूतोऽभवत्। पञ्चहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं पञ्चहूतं
सन्तम्। पञ्चहोतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै चतुर्थं हूतः प्रत्यशृणोत्। स
चतुरहूतोऽभवत्। चतुरहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं चतुरहूतं
सन्तम्। चतुर्होतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥

तमब्रवीत्। त्वं वै मे नेदिष्ठं हूतः प्रत्यश्रौषीः। त्वयैनानारख्यातार
इति। तस्मान्नु हैनाश्चतुरहोतार इत्याचक्षते। तस्माच्छुश्रूषुः
पुत्राणां हृद्यतमः। नेदिष्ठो हृद्यतमः। नेदिष्ठो ब्रह्मणो भवति। य

एवं वेद।
आत्मने नमः ॥

॥ शिवसङ्कल्पः ॥

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परिगृहीतममृतेन सर्वम् ।

येन यज्ञस्त्रायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १ ॥

येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा यतो वाचा मनसा चारु यन्ति ।

यत्सम्मितमनुसंयन्ति प्राणिनस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २ ॥

येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।

यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३ ॥

यत्प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।

यस्मान्न ऋते किं च न कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ४ ॥

सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान्नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।

हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं जविष्ठं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ५ ॥

यस्मिनृचः साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविंवाराः ।

यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ६ ॥

यदत्र षष्ठं त्रिशतं सुवीरं यज्ञस्य गुह्यं नवनावमाय्यम् ।

दश पञ्च त्रिंशतं यत्परं च तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ७ ॥

यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तद् सुप्तस्य तथैवैति ।

दूरङ्गमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ८ ॥

येनेदं विश्वं जगतो बभूव ये देवापि महतो जातवेदाः ।
तदेवाग्निस्तमसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ९ ॥

येन द्यौः पृथिवी चान्तरिक्षं च ये पर्वताः प्रदिशो दिशश्च ।
येनेदं जगद्घातं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १० ॥

ये मनो हृदयं ये च देवा ये दिव्या आपो ये सूर्यरश्मिः ।
ते श्रोत्रे चक्षुषी सञ्चरन्तं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ११ ॥

अचिन्त्यं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं च यत् ।
सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १२ ॥

एका च दश शतं च सहस्रं चायुतं च
नियुतं च प्रयुतं चार्बुदं च न्यर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तश्च
परार्धश्च तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १३ ॥

ये पञ्च पञ्चादश शतं सहस्रमयुतं न्यर्बुदं च ।
ते अग्निचित्येष्टकास्तं शरीरं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १४ ॥

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
यस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरास्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १५ ॥

यस्येदं धीराः पुनन्ति कवयो ब्रह्माणमेतं त्वा वृणत इन्दुम् ।
स्थावरं जङ्गमं द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १६ ॥

परात्परतरं चैव यत्पराच्चैव यत्परम् ।
यत्परात्परतो ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १७ ॥

परा॑त्प॒रत॑रो ब्र॒ह्मा त॒त्परा॑त्प॒रतो ह॑रिः ।
त॒त्परा॑त्प॒रतोऽधी॑शस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १८ ॥

या वे॑दादिषु गाय॒त्री स॒र्वव्या॑पी म॒हेश्व॑री ।
ऋ॒ग्यजुः॑ सा॒माथ॑र्वैश्च तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १९ ॥

यो वै दे॒वं म॑हादे॒वं प्र॑ण॒वं प॒रमे॑श्वरम् ।
यः स॒र्वे स॒र्ववे॑दैश्च तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २० ॥

प्रय॑तः प्रण॒वोङ्का॑रं प्र॒णवं पुरु॑षोत्त॒मम् ।
ओङ्का॑रं प्रण॒वात्मा॑नं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २१ ॥

योऽसौ॑ स॒र्वेषु॑ वे॒देषु॑ प॒ठ्यते॑ ह्यज॒ इश्व॑रः ।
अ॒कायो॑ निर्गु॒णो ह्या॒त्मा तन्मे॑ मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २२ ॥

गोभि॑र्जुष्टं धने॑न ह्यायु॒षा च॑ बले॑न च ।
प्रजया॑ प॒शुभिः॑ पुष्करा॒क्षं तन्मे॑ मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २३ ॥

कैला॑सशिखरे र॒म्ये श॒ङ्कर॑स्य शिवा॒लये॑ ।
दे॒वता॑स्तत्र मोद॒न्ते तन्मे॑ मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २४ ॥

त्र्य॒म्बकं॑ यजामहे सुगन्धिं पु॒ष्टिव॑र्धनम् ।
उ॒र्वा॒रु॒कमि॑व बन्ध॒नान्मृत्यो॑र्मु॒क्षीय॑ माऽमृ॒तात्तन्मे॑ मनः
शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २५ ॥

वि॒श्वत॑श्चक्षुरु॒त वि॒श्वतो॑मुखो वि॒श्वतो॑हस्त उ॒त वि॒श्वत॑स्पात् ।
सम्बा॑हुभ्यां नम॑ति सम्प॒तत्रै॒र्द्यावा॑पृथि॒वी ज॒नय॑न्दे॒व एक॑स्तन्मे
मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २६ ॥

चतुरौ वेदानधीयीत सर्वशास्त्रमयं विदुः।
इतिहासपुराणानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २७ ॥

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न
उक्षितम्। मा नोऽवधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा
नस्तनुवो रुद्र रीरिषस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २८ ॥

मानस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो
अश्वेषु रीरिषः। वीरान्मा नो रुद्र भामितोऽवधीरहविष्मन्तो नमसा
विधेम ते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २९ ॥

ऋतं सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं कृष्णपिङ्गलम्।
ऊर्ध्वरेतं विरूपाक्षं विश्वरूपाय वै नमो
नमस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३० ॥

कद्रुद्राय प्रचेतसे मीढुष्टमाय तव्यसे।
वो चेम शन्तमं हृदे। सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु
तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३१ ॥

ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचौ वेन आवः।
सबुधिया उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च
विवस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३२ ॥

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव।
य ईशो अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय

हविषा विधेम तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३३ ॥

य आत्मदा बलदा यस्य विश्व उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।

यस्य छायाऽमृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय

हविषा विधेम तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३४ ॥

यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा

भुवनाऽऽविवेश तस्मै रुद्राय नमो अस्तु तन्मे मनः

शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३५ ॥

गन्धद्वारां दुराधरूपां नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां

तामिहोपह्वये श्रियं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३६ ॥

य इदं शिवसङ्कल्पं सदा ध्यायन्ति ब्राह्मणाः ।

ते परं मोक्षं गमिष्यन्ति तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥

हृदयाय नमः ॥

॥ पुरुषसूक्तम् ॥

ॐ सहस्रशीर्षा पुरुषः । सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमिं विश्वतो

वृत्वा । अत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ पुरुष एवेदं सर्वम् । यद्भूतं यच्च

भव्यम् । उतामृतत्वस्येशानः । यदन्नैनातिरोहति ॥ एतावानस्य

महिमा । अतो ज्यायाश्च पूरुषः ।

पादोऽस्य विश्वा भूतानि । त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ त्रिपादूर्ध्व

उदैत्पुरुषः । पादोऽस्येहाऽऽभवात्पुनः । ततो विश्वद्व्यक्रामत् ।

सा॒श॒ना॒न॒श॒ने अ॒भि॥ तस्मा॑द्वि॒राड॑जायत। वि॒राजो॑ अधि पू॒रुषः॑।
स जा॒तो अत्य॑रिच्यत। प॒श्चाद्भूमि॑मथौ पु॒रः॥

यत्पु॒रुषेण॑ ह॒विषा॑। दे॒वा य॒ज्ञम॑तन्वत। व॒स॒न्तो अ॑स्यासी॒दाज्य॑म्।
ग्री॒ष्म इ॒ध्मः श॑रद्विः॥ स॒प्तास्य॑ऽऽस॒न्परि॑धयः। त्रिः स॒प्त स॒मिधः॑
कृ॒ताः। दे॒वा यद्य॑ज्ञं त॒न्वा॒नाः। अब॑ध्नन्पु॒रुषं प॒शुम्॥ तं य॒ज्ञं ब॒रुहि॑षि
प्रौक्षन्। पु॒रुषं जा॑तम॒ग्रतः॑।

तेन॑ दे॒वा अ॒य॒जन्त। सा॒ध्या ऋ॒षय॑श्च ये॥ तस्मा॑द्य॒ज्ञात्सर्व॑हुतः।
सम्भृ॑तं पृषदाज्यम्। प॒शूँस्ताँश्च॑क्रे वा॒य॒व्यान्। आ॒र॒ण॒या॒न्या॒म्याश्च॑
ये॥ तस्मा॑द्य॒ज्ञात्सर्व॑हुतः। ऋ॒चः सा॒मा॒नि ज॒ज्ञिरे॑। छ॒न्दाँ॑सि
ज॒ज्ञिरे॑ तस्मा॑त्।

य॒जुस्त॑स्मादजायत॥ तस्मा॑द॒श्वा अ॑जायन्त। ये के चो॑भयाद॒तः।
गा॒वो ह ज॒ज्ञिरे॑ तस्मा॑त्। तस्मा॑ज्जा॒ता अ॑जावयः॥ यत्पु॒रुषं
व्य॑दधुः। क॒ति॒धा व्य॑कल्पयन्। मुखं कि॒मस्य॑ कौ बा॒हू। का॒वूरू
पा॒दावु॑च्येते॥ ब्रा॒ह्म॒णो॑ऽस्य मुखमासीत्। बा॒हू रा॑ज॒न्यः कृतः॑।

ऊ॒रू तद॑स्य यद्वैश्यः। प॒द्भ्याँ शू॒द्रो अ॑जायत॥ च॒न्द्र॒मा
मन॑सो जा॒तः। चक्षोः॑ सूर्यो॑ अजायत। मु॒खादिन्द्र॑श्चा॒ग्निश्च॑।
प्रा॒णाद्वा॒युर॑जायत॥ नाभ्या॑ आसीद॒न्तरि॑क्षम्। शी॒र्ष्णो द्यौः
सम॑वर्तत। प॒द्भ्यां भूमि॑र्दिशः श्रोत्रा॑त्। तथा॑ लो॒काँ अ॑कल्पयन्॥

वे॒दाह॑मेतं पु॒रुषं म॒हान्त॑म्। आ॒दि॒त्यव॑र्णं तम॑सस्तु पा॒रे॥ सर्वा॑णि
रू॒पाणि॑ वि॒चित्य॑ धी॒रः। ना॒मा॒नि कृ॒त्वाऽभि॑वदन् यदास्ते॑॥
धा॒ता पु॒रस्ता॑द्यमु॒दाज॑हार। श॒क्रः प्र॒वि॒द्वान्प्र॒दिश॑श्चत॑स्रः। तमे॒वं

विद्वानमृतं इह भवति। नान्यः पन्था अयनाय विद्यते॥ यज्ञेन
यज्ञमयजन्त देवाः। तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्। ते ह नाकं
महिमानः सचन्ते। यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः॥

शिरसे स्वाहा॥

॥ उत्तरनारायणम् ॥

अद्भ्यः सम्भूतः पृथिव्यै रसाच्च। विश्वकर्मणः समवर्तताधि। तस्य
त्वष्टा विदधद्रूपमेति। तत्पुरुषस्य विश्वमाजानमग्रे॥ वेदाहमेतं
पुरुषं महान्तम्। आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्। तमेवं विद्वानमृतं
इह भवति। नान्यः पन्था विद्यतेयऽनाय॥ प्रजापतिश्चरति गर्भे
अन्तः। अजायमानो बहुधा विजायते।

तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम्। मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः॥
यो देवेभ्य आतपति। यो देवानां पुरोहितः। पूर्वो यो देवेभ्यो जातः।
नमो रुचाय ब्राह्मणे॥ रुचं ब्राह्मम् जनयन्तः। देवा अग्रे तदब्रुवन्।
यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्। तस्य देवा असन् वशः॥ ह्रीश्च ते लक्ष्मीश्च
पत्न्यौ। अहोरात्रे पार्श्वे। नक्षत्राणि रूपम्। अश्विनौ व्यात्तम्। इष्टं
मनिषाण। अमुं मनिषाण। सर्वं मनिषाण॥

शिखायै वषट्॥

॥ अप्रतिरथम् ॥

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डः - ४/प्रश्नः - ६/अनुवाकः - ४)

आशुः शिशानो वृषभो न युध्मो घनाघनः क्षोभणश्चरुषणीनाम्।
सङ्क्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेनां अजयत् साकमिन्द्रः।
सङ्क्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्श्ववनेन धृष्णुना।
तदिन्द्रेण जयत् तत्सहध्वं युधौ नर इषुहस्तेन वृष्णा। स इषुहस्तैः
सनिषङ्गिभिर्वशी सङ्स्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन। सङ्सृष्टजिथ्सौमपा
बाहुशध्यूर्ध्वधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता।

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहाऽमित्रा अपबाधमानः।
प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्तस्माकमेध्यविता रथानाम्।
गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्मं प्रमृणन्तमोजसा। इमं
संजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायोऽनु स रभध्वम्।
बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः।
अभिवीरो अभिसत्त्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित्।
अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानोऽदायो वीरः शतमन्युरिन्द्रः।

दुश्श्ववनः पृतनाषाडयुध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु।
इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः।
देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रै। इन्द्रस्य वृष्णो
वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुता शर्ध उग्रम्। महामनसां
भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्। अस्माकमिन्द्रः
समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु।

अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मानु देवा अवता हवेषु। उद्धर्षय
मघवन्नायुधान्युत् सत्त्वंनां मामकानां महांसि। उद्धृत्रहन्
वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतामेतु घोषः। उप प्रेत जयता
नरः स्थिरा वः सन्तु बाहवः। इन्द्रो वः शर्म यच्छत्त्वनाधृष्या
यथाऽसंथ। अवसृष्टा परा पत शरव्ये ब्रह्मसंशिता।

गच्छामित्रान् प्रविश मैषां कं चनोच्छिषः। मर्माणि ते
वर्मभिश्छादयामि सोमस्त्वा राजाऽमृतैनाभिवस्ताम्। उरोर्वरीयो
वरिवस्ते अस्तु जयन्तं त्वामनु मदन्तु देवाः। यत्र बाणाः
सम्पतन्ति कुमार विशिखा इव। इन्द्रो नस्तत्र वृत्रहा विश्वाहा शर्म
यच्छतु॥ कवचाय हुम्॥

॥ प्रतिपूरुषम् (सं०) ॥

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डः - १/प्रश्नः - ८/अनुवाकः - ६)

प्रतिपूरुषमेककपालान्निर्वपत्येकमतिरिक्तं यावन्तो गृह्याः
स्मस्तेभ्यः कर्मकरं पशूनां शर्मांसि शर्म यजमानस्य शर्म मे
यच्छैक एव रुद्रो न द्वितीयाय तस्थ आखुस्तै रुद्र पशुस्तं जुषस्वैष
तै रुद्र भागः सह स्वस्त्राऽम्बिकया तं जुषस्व भेषजं गवेऽश्वाय
पुरुषाय भेषजमथो अस्मभ्यं भेषजं सुभेषजं यथाऽसति। सुगं
मेषाय मेष्या अवाम्ब रुद्रमदिमह्यव देवं त्र्यम्बकम्। यथा नः
श्रेयसः करद्यथा नो वस्यसः करद्यथा नः पशुमतः करद्यथा
नो व्यवसाययात्। त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्।

उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात्॥ एष ते रुद्रभागस्तं
जुषस्व तेनावसेन परो मूर्जवतोऽतीह्यवततधन्वा पिनाकहस्तः
कृत्तिवासाः ॥

॥ प्रतिपूरुषम् (ब्रा०) ॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे अष्टकं - १/प्रश्नः - ६/अनुवाकः - १०)

प्रतिपूरुषमेककपालान्निर्वपति। जाता एव प्रजा रुद्रान्निरवदयते।
एकमतिरिक्तम्। जनिष्यमाणा एव प्रजा रुद्रान्निरवदयते।
एककपाला भवन्ति। एकधैव रुद्रं निरवदयते। नाभिघारयति।
यदभिघारयैत्। अन्तरवचारिणः रुद्रं कुर्यात्। एकोल्मुकेन
यन्ति। तद्धि रुद्रस्य भागधेयम्। इमां दिशं यन्ति। एषा वै रुद्रस्य
दिक्। स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते। रुद्रो वा अपशुकाया
आहुत्यै नातिष्ठत। असौ ते पशुरिति निर्दिशेद्यं द्विष्यात्। यमेव
द्वेष्टि। तमस्मै पशुं निर्दिशति। यदि न द्विष्यात्। आखुस्तै पशुरिति
ब्रूयात्। न ग्राम्यान् पशून् हिनस्ति। नऽऽरण्यान्। चतुष्पथे
जुहोति। एष वा अग्नीनां पङ्क्तिशो नाम। अग्निवत्येव जुहोति।
मध्यमेन पर्णेन जुहोति। स्रुग्येषा। अथो खलु। अन्तमेनैव
हौतव्यम्। अन्त एव रुद्रं निरवदयते। एष ते रुद्र भागः सह
स्वस्त्राऽम्बिकयेत्याह। शरद्वा अस्याम्बिका स्वसा। तया वा एष
हिनस्ति। यः हिनस्ति। तयैवैनः सह शमयति। भेषजं गव
इत्याह। यावन्त एव ग्राम्याः पशवः। तेभ्यो भेषजं करोति। अवाम्ब
रुद्रमदिमहीत्याह। आशिषमेवैतामाशास्ते। त्र्यम्बकं यजामह

इत्याह। मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतादिति वावैतदाह। उत्किरन्ति।
 भगस्य लीप्सन्ते। मूत्रे कृत्वाऽऽसजन्ति। यथा जनं यतेऽवसं
 करोति। तादृगेव तत्। एष ते रुद्र भाग इत्याह निरवत्यै।
 अप्रतीक्षमायन्ति। अपः परिषिञ्चति। रुद्रस्यान्तरहित्यै। प्र वा
 एतैस्माल्लोकाच्च्यवन्ते। ये त्र्यम्बकैश्चरन्ति। आदित्यं चरुं पुनरेत्य
 निर्वपति। इयं वा अदितिः। अस्यामेव प्रतितिष्ठन्ति।
 नेत्रत्रयाय वौषट् ॥

॥ शतरुद्रीयम् (सं०) ॥

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डः - १/प्रश्नः - ३/अनुवाकः - १४)

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्वꣳ शर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे। त्वं
 वातैररुणैर्यासि शङ्गयस्त्वं पूषा विधतः पांसि नु त्मना। आ वो
 राजानमध्वरस्य रुद्रꣳ होतारꣳ सत्ययजꣳ रोदस्योः। अग्निं पुरा
 तनयित्वोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे कृणुध्वम्। अग्निरहोता नि
 षसादा यजीयानुपस्थे मातुः सुरभावु लोके। युवा कविः पुरुनिष्ठ
 ऋतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्य इद्धः।

साध्वीमकर्देववीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम्। स
 आयुराऽगात्सुरभिर्वसानो भद्रामकर्देवहूतिं नो अद्य। अक्रन्ददग्निः
 स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्। सद्यो जज्ञानो वि
 हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः। त्वे वसूनि पुर्वणीक
 होतर्दोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः।

क्षामैव विश्वा भुव॑नानि यस्मिन्त्सः सौभ॑गानि दधि॑रे पा॒वके। तुभ्यं
ता अ॒ङ्गिरस्त॑म विश्वाः सु॒क्षित॑यः पृथ॑क्। अ॒ग्ने का॑माय येमिरे।
अ॒श्याम॑ तं का॒मम॑ग्ने तवो॒त्यश्या॑म र॒यिः र॑यिवः सु॒वीर॑म्।
अ॒श्याम॑ वा॒जम॑भि वा॒जय॑न्तोऽश्या॑म द्यु॒म्नम॑जराऽज॒रन्ते। श्रेष्ठं
यवि॑ष्ठ भा॒रताऽग्ने॑ द्यु॒मन्त॑मा भ॑र।

वसो॑ पुरु॒स्पृहः र॑यिम्। स श्चि॒तान॑स्तन्य॒तू रो॑चन॒स्था
अ॒जरे॑भिर्ना॒नद॑द्भिर्यवि॑ष्ठः। यः पा॒वकः पुरु॑त॒मः पुरु॑णि
पृथू॒न्यग्नि॑रनुयाति॒ भव॑न्न। आयु॑ष्टे वि॒श्वतो॑ दध॒दय॑म॒ग्निर्व॑र॒ण्यः।
पुन॑स्ते प्रा॒ण आय॑ति॒ परा॑ यक्ष॒म सु॑वामि ते। आ॒युर्दा॑ अ॒ग्ने ह॒विषो॑
जुषा॑णो घृ॒तप्र॑तीको घृ॒तयो॑निरेधि। घृ॒तं पी॒त्वा मधु॑ चारु॒ गव्यं
पि॒तेव॑ पु॒त्रम॑भि॒रक्ष॑तादि॒मम्।

तस्मै॑ ते प्र॒तिह॑र्यते जा॒तवे॑दो वि॒चर॑षणे। अ॒ग्ने जना॑मि सु॒ष्टुति॑म्।
दि॒वस्प॑रि प्रथ॒मं जज्ञे॑ अ॒ग्निर॑स्मद्वि॒तीयं॑ परि॒ जा॒तवे॑दाः। तृ॒तीय॑म॒प्सु
नृ॒मणा॑ अ॒जस्र॑मि॒न्धान॑ ए॒नं ज॑रते स्वा॒धीः। शु॒चिः पा॒वक॑
व॒न्द्योऽग्ने॑ बृ॒हद्वि॑रोच॒से। त्वं घृ॒तेभि॑राहु॒तः। दृ॒शानो॑ रु॒क्म उ॒र्व्या
व्य॒द्यौर्दुर्म॑रुष॒मायुः॑ श्रि॒ये रु॒चानः॑। अ॒ग्निर॑मृ॒तो अ॒भव॒द्वयो॑भि॒र्यदे॑नं
द्यौ॒रज॑नयत्सु॒रेताः॑।

आ य॒दिषे॑ नृ॒पतिं॑ तेज॒ आन॑द्भु॒चि रे॒तो नि॑षि॒क्तं द्यौ॒रभी॑के। अ॒ग्निः
श॒र्धम॑नव॒द्यं यु॒वान॑ः स्वा॒धियं॑ ज॒नय॑त्सू॒दय॑च्च। स तेजी॑यसा॒ मन॑सा
त्वो॒त उ॒त शि॑क्ष स्व॒पत्य॑स्य॒ शि॒क्षोः। अ॒ग्ने रा॒यो नृ॒तम॑स्य॒ प्रभू॑तौ
भू॒याम॑ ते सु॒ष्टुत॑यश्च॒ वस्वः॑। अ॒ग्ने स॒हन्त॑मा भ॑र द्यु॒म्नस्य॑ प्रा॒सहा॑

रयिम्।

विश्वा यश्चरूषणीरभ्यासा वाजेषु सासहत्। तमग्ने पृतना सहः रयिं
सहस्व आ भर। त्वं हि सत्यो अद्भुतो दाता वाजस्य गोमतः।
उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसै। स्तोमैर्विधेमाग्नयै। वद्मा हि
सूनो अस्यद्वसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाऽज्माऽन्नम्। स त्वं न ऊर्जसन्
ऊर्जं धा राजेव जेरवृके क्षैष्यन्तः।

अग्न आयूषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व
दुच्छुनाम्। अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम्। दधत्पोषं
रयिं मयि। अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्या। आ देवान्
वक्षि यक्षि च। स नः पावक दीदिवोऽग्ने देवा इहऽऽवह। उप
यज्ञं हविश्च नः। अग्निः शुचिं व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः।
शुचीं रोचत आहुतः। उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते। तव
ज्योतींश्चर्चयः॥

॥ शतरुद्रीयम् (ब्रा०) ॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे काठके प्रश्नः - २/अनुवाकः - २)

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवः। त्वं शर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे।
त्वं वातैररुणैर्यासि शङ्गयः। त्वं पूषा विधतः पासि नु त्मना। देवा
देवेषु श्रयध्वम्। प्रथमा द्वितीयेषु श्रयध्वम्। द्वितीयास्तृतीयेषु
श्रयध्वम्। तृतीयाश्चतुर्थेषु श्रयध्वम्। चतुर्थाः पञ्चमेषु श्रयध्वम्।
पञ्चमाः षष्ठेषु श्रयध्वम्॥ षष्ठाः सप्तमेषु श्रयध्वम्। सप्तमा
अष्टमेषु श्रयध्वम्। अष्टमा नवमेषु श्रयध्वम्। नवमा दशमेषु

श्रयध्वम्। दशमा एकादशेषु श्रयध्वम्। एकादशा द्वादशेषु
 श्रयध्वम्। द्वादशास्त्रयोदशेषु श्रयध्वम्। त्रयोदशाश्चतुर्दशेषु
 श्रयध्वम्। चतुर्दशाः पञ्चदशेषु श्रयध्वम्। पञ्चदशाः षोडशेषु
 श्रयध्वम्॥ षोडशाः सप्तदशेषु श्रयध्वम्। सप्तदशा अष्टादशेषु
 श्रयध्वम्। अष्टादशा एकान्नविंशेषु श्रयध्वम्। एकान्नविंशा
 विंशेषु श्रयध्वम्। विंशा एकविंशेषु श्रयध्वम्। एकविंशा
 द्वाविंशेषु श्रयध्वम्। द्वाविंशास्त्रयोविंशेषु श्रयध्वम्।
 त्रयोविंशाश्चतुर्विंशेषु श्रयध्वम्। चतुर्विंशाः पञ्चविंशेषु
 श्रयध्वम्। पञ्चविंशाः षड्विंशेषु श्रयध्वम्॥ षड्विंशाः
 सप्तविंशेषु श्रयध्वम्। सप्तविंशा अष्टाविंशेषु श्रयध्वम्।
 अष्टाविंशा एकान्नत्रिंशेषु श्रयध्वम्। एकान्नत्रिंशास्त्रिंशेषु
 श्रयध्वम्। त्रिंशा एकत्रिंशेषु श्रयध्वम्। एकत्रिंशा
 द्वात्रिंशेषु श्रयध्वम्। द्वात्रिंशास्त्रयस्त्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 देवास्त्रिरेकादशास्त्रिस्त्रयस्त्रिंशाः। उत्तरे भवत। उत्तरवर्त्मान्
 उत्तरसत्वानः। यत्काम इदं जुहोमि। तन्मे समृध्यताम्। वयं
 स्याम पतयो रयीणाम्। भूर्भुवः स्वः स्वाहा॥
 ॐ भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः॥ अस्त्राय फट्॥

॥ पञ्चाङ्गम् ॥

ह॒सः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्।
 नृषद्वरसदृतसद्यौमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत्॥
 प्रतद्विष्णुः स्तवते वीर्याय। मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु । अधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥
 त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।
 उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् ॥
 तत्सवितुर्वरेणीमहे । वयं देवस्य भोजनम् ।
 श्रेष्ठं सर्वधातमम् । तुरं भगस्य धीमहि ॥
 विष्णुर्योनिं कल्पयतु । त्वष्टा रूपाणि पिंशतु ।
 आसिञ्चतु प्रजापतिः । धाता गर्भं दधातु ते ॥

॥ अष्टाङ्ग-नमस्काराः ॥

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
 सदाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥
 [उरसा] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ १ ॥

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।
 य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥
 [शिरसा] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ २ ॥

ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचौ वेन आवः ।
 सबुधिया उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥ १ ॥
 [दृष्ट्या] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ३ ॥

मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतान्नो भरीमभिः ॥
 [मनसा] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ४ ॥

उपश्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा तै मनुतां विष्टितं जगत् ।
 स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद्वीयो अपसेध शत्रून् ॥
 [वचसा] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ५ ॥

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
 युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥
 [पञ्चाम्] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ६ ॥

या तै अग्ने रुद्रिया तनूस्तया नः पाहि तस्यास्ते स्वाहा ॥
 [कराभ्याम्] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ७ ॥

इमं यमप्रस्तरमाहि सीदाऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः ।
 आत्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व ॥
 [कर्णाभ्याम्] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ८ ॥

॥ लघुन्यासे श्री रुद्रध्यानम् ॥

अथऽऽत्मानं शिवात्मानं श्री रुद्र रूपं ध्यायेत् ॥

शुद्धस्फटिकसङ्काशं त्रिनेत्रं पञ्चवक्त्रकम् ।

गङ्गाधरं दशभुजं सर्वाभरणभूषितम् ॥

नीलग्रीवं शशाङ्काङ्कं नागयज्ञोपवीतिनम् ।

व्याघ्रचर्मोत्तरीयं च वरेण्यमभयप्रदम् ॥

कमण्डल्वक्षसूत्राणां धारिणं शूलपाणिनम् ।

ज्वलन्तं पिङ्गलजटाशिखामुद्योतधारिणम् ॥

वृषस्कन्धसमारूढम् उमादेहार्धधारिणम्।
अमृते नाप्नुतं शान्तं दिव्यभोगसमन्वितम्॥

दिग्देवता समायुक्तं सुरासुरनमस्कृतम्।
नित्यं च शाश्वतं शुद्धं ध्रुवमक्षरमव्ययम्॥

सर्वव्यापिनमीशानं रुद्रं वै विश्वरूपिणम्।
एवं ध्यात्वा द्विजः सम्यक् ततो यजनमारभेत्॥

अथातो रुद्र स्नानार्चनाभिषेकविधिं व्याख्यास्यामः। आदित एव
तीर्थे स्नात्वा उदेत्य शुचिः प्रयतो ब्रह्मचारी शुक्लवासा ईशानस्य
प्रतिकृतिं कृत्वा तस्य दक्षिणप्रत्यग्देशे देवाभिमुखः स्थित्वा
आत्मनि देवताः स्थापयेत्॥

॥ लघुन्यासे देवता-स्थापनम् ॥

प्रजनने ब्रह्मा तिष्ठतु। पादयोर्विष्णुस्तिष्ठतु। हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु।
बाह्वोरिन्द्रस्तिष्ठतु। जठरे अग्निस्तिष्ठतु। हृदये शिवस्तिष्ठतु। कण्ठे
वसवस्तिष्ठन्तु। वक्त्रे सरस्वती तिष्ठतु। नासिकयोर्वायुस्तिष्ठतु।
नयनयोश्चन्द्रादित्यौ तिष्ठेताम्। कर्णयोरश्विनौ तिष्ठेताम्। ललाटे
रुद्रास्तिष्ठन्तु। मूर्ध्यादित्यास्तिष्ठन्तु। शिरसि महादेवस्तिष्ठतु।
शिखायां वामदेवस्तिष्ठतु। पृष्ठे पिनाकी तिष्ठतु। पुरतः शूली
तिष्ठतु। पार्श्वयोः शिवाशङ्करौ तिष्ठेताम्। सर्वतो वायुस्तिष्ठतु।
ततो बहिः सर्वतोऽग्निर्ज्वालामाला-परिवृतस्तिष्ठतु। सर्वेष्वङ्गेषु
सर्वा देवता यथास्थानं तिष्ठन्तु। मां रक्षन्तु। [सर्वान् महाजनान्
सकुटुम्बं रक्षन्तु॥]

अग्निर्मे वाचि श्रितः। वाग्घृदये। हृदयं मयि। अहममृतै। अमृतं
ब्रह्मणि। (जिह्वा)

वायुर्मे प्राणे श्रितः। प्राणो हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै। अमृतं
ब्रह्मणि। (नासिका)

सूर्यो मे चक्षुषि श्रितः। चक्षुरहृदये। हृदयं मयि। अहममृतै। अमृतं
ब्रह्मणि। (नेत्रे)

चन्द्रमा मे मनसि श्रितः। मनो हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि। (वक्षः)

दिशो मे श्रोत्रे श्रिताः। श्रोत्रं हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि। (श्रोत्रे)

आपो मे रेतसि श्रिताः। रेतो हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै। अमृतं
ब्रह्मणि। (गुह्यम्)

पृथिवी मे शरीरे श्रिता। शरीरं हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै।
अमृतं ब्रह्मणि। (शरीरम्)

ओषधिवनस्पतयो मे लोमसु श्रिताः। लोमानि हृदये। हृदयं मयि।
अहममृतै। अमृतं ब्रह्मणि। (लोमानि)

इन्द्रो मे बले श्रितः। बलं हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै। अमृतं
ब्रह्मणि। (बाहू)

पर्जन्यो मे मूर्ध्नि श्रितः। मूर्धा हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै। अमृतं
ब्रह्मणि। (शिरः)

ईशानो मे मन्यौ श्रितः। मन्युरहृदये। हृदयं मयि। अहममृतै।

अमृतं ब्रह्मणि। (हृदयम्)

आत्मा म आत्मनि श्रितः। आत्मा हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै।

अमृतं ब्रह्मणि। (हृदयम्)

पुनर्म आत्मा पुनरायुरागात्। पुनः प्राणः पुनराकूतमागात्।

वैश्वानरो रश्मिभिर्वावृधानः। अन्तस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपाः॥

(सर्वाण्यङ्गानि संस्पृश्य स्थापनं कृत्वा मानसैराराधयेत्॥)

॥ कलशेषु साम्बपरमेश्वर ध्यानम् ॥

॥ षोडशोपचार पूजा ॥

॥ श्रीरुद्रनाम त्रिशती ॥

नमो हिरण्यबाहवे नमः। सेनान्ये नमः।

दिशां च पतये नमः। नमो वृक्षेभ्यो नमः।

हरिकेशेभ्यो नमः। पशूनां पतये नमः।

नमः सस्पर्धराय नमः। त्विषीमते नमः।

पथीनां पतये नमः। नमो बभ्रुशाय नमः।

विव्याधिने नमः। अन्नानां पतये नमः।

नमो हरिकेशाय नमः। उपवीतिने नमः।

पुष्टानां पतये नमः। नमो भवस्य हेत्यै नमः।

जगतां पतये नमः। नमो रुद्राय नमः।
 आतताविने नमः। क्षेत्राणां पतये नमः।
 नमः सूताय नमः। अहन्त्याय नमः।
 वनानां पतये नमः। नमो रोहिताय नमः।
 स्थपतये नमः। वृक्षाणां पतये नमः।
 नमो मन्त्रिणे नमः। वाणिजाय नमः।
 कक्षाणां पतये नमः। नमो भुवन्तये नमः।
 वारिवस्कृताय नमः। ओषधीनां पतये नमः।
 नम उच्चैर्घोषाय नमः। आक्रन्दयते नमः।
 पत्तीनां पतये नमः। नमः कृत्स्नवीताय नमः।
 धावते नमः। सत्त्वंनां पतये नमः॥

नमः सहमानाय नमः। निव्याधिने नमः।
 आव्याधिनीनां पतये नमः। नमः ककुभाय नमः।
 निषङ्गिणे नमः। स्तेनानां पतये नमः।
 नमो निषङ्गिणे नमः। इषुधिमते नमः।
 तस्कराणां पतये नमः। नमो वञ्चते नमः।
 परिवञ्चते नमः। स्तायूनां पतये नमः।
 नमो निचेरवे नमः। परिचराय नमः।
 अरण्यानां पतये नमः। नमः सृकाविभ्यो नमः।
 जिघांसस्यो नमः। मुष्णतां पतये नमः।
 नमोऽसिमध्यो नमः। नक्तं चरद्ध्यो नमः।

प्र॒कृ॒न्ता॒नां प॒तये॒ नमः॑ । नम॑ उ॒ष्णी॒षि॒ने नमः॑ ।
 गि॒रि॒च॒राय॒ नमः॑ । कु॒लु॒ञ्चा॒नां प॒तये॒ नमः॑ ।
 नम॑ इ॒षु॒म॒द्भ्यो नमः॑ । ध॒न्वा॒वि॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नम॑ आ॒त॒न्वा॒ने॒भ्यो नमः॑ । प्र॒ति॒द॒धा॒ने॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नम॑ आ॒य॒च्छ॒द्भ्यो नमः॑ । वि॒सृ॒ज॒द्भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ऽस्य॒द्भ्यो नमः॑ । वि॒ध्य॒द्भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नम॑ आ॒सी॒ने॒भ्यो नमः॑ । श॒या॒ने॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमः॑ स्व॒प॒द्भ्यो नमः॑ । जाग्र॑द्भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नम॑ स्ति॒ष्ठ॒द्भ्यो नमः॑ । धा॒व॒द्भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमः॑ स॒भा॒भ्यो नमः॑ । स॒भा॒प॒ति॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ अ॒श्व॒भ्यो नमः॑ । अ॒श्व॒प॒ति॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ॥

नम॑ आ॒व्या॒धि॒नी॒भ्यो नमः॑ । वि॒वि॒ध्य॒न्ती॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नम॑ उ॒ग॒णा॒भ्यो नमः॑ । तु॒ह॒ती॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ गृ॒त्से॒भ्यो नमः॑ । गृ॒त्स॒प॒ति॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ व्रा॒त॒ै॒भ्यो नमः॑ । व्रा॒त॒प॒ति॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ ग॒णे॒भ्यो नमः॑ । ग॒ण॒प॒ति॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ वि॒रू॒पे॒भ्यो नमः॑ । वि॒श्व॒रू॒पे॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ म॒ह॒द्भ्यो नमः॑ । क्षु॒ल्ल॒के॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ र॒थि॒भ्यो नमः॑ । अ॒र॒थे॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ र॒थै॒भ्यो नमः॑ । र॒थ॒प॒ति॒भ्यश्च॒ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।

नमः सेनाभ्यो नमः। सेनानिभ्यश्च नमः। वो नमः।
 नमः क्षत्तृभ्यो नमः। सङ्ग्रहीतृभ्यश्च नमः। वो नमः।
 नमस्तक्षभ्यो नमः। रथकारेभ्यश्च नमः। वो नमः।
 नमः कुलालेभ्यो नमः। कर्मरिभ्यश्च नमः। वो नमः।
 नमः पुञ्जिष्टेभ्यो नमः। निषादेभ्यश्च नमः। वो नमः।
 नम इषुकृद्भ्यो नमः। धन्वकृद्भ्यश्च नमः। वो नमः।
 नमो मृगयुभ्यो नमः। श्वनिभ्यश्च नमः। वो नमः।
 नमः श्वभ्यो नमः। श्वपतिभ्यश्च नमः। वो नमः॥

नमो भवाय च नमः। रुद्राय च नमः।
 नमः शर्वाय च नमः। पशुपतये च नमः।
 नमो नीलग्रीवाय च नमः। शितिकण्ठाय च नमः।
 नमः कपर्दिने च नमः। व्युप्तकेशाय च नमः।
 नमः सहस्राक्षाय च नमः। शतधन्वने च नमः।
 नमो गिरिशाय च नमः। शिपिविष्टाय च नमः।
 नमो मीढुष्टमाय च नमः। इषुमते च नमः।
 नमो ह्रस्वाय च नमः। वामनाय च नमः।
 नमो बृहते च नमः। वर्षीयसे च नमः।
 नमो वृद्धाय च नमः। संवृध्वने च नमः।
 नमो अग्रियाय च नमः। प्रथमाय च नमः।
 नम आशवे च नमः। अजिराय च नमः।
 नमः शीघ्रियाय च नमः। शीभ्याय च नमः।

नमः॑ ऊ॒र्म्याय॑ च॒ नमः॑ । अ॒व॒स्व॒न्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ स्त्रो॒त॒स्याय॑ च॒ नमः॑ । द्वी॒प्याय॑ च॒ नमः॑ ॥

नमो॑ ज्ये॒ष्ठाय॑ च॒ नमः॑ । क॒नि॒ष्ठाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ पू॒र्व॒जाय॑ च॒ नमः॑ । अ॒प॒र॒जाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ म॒ध्म॒माय॑ च॒ नमः॑ । अ॒प॒ग॒ल्भाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ जघ॒न्याय॑ च॒ नमः॑ । बु॒ध्न्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ सो॒भ्याय॑ च॒ नमः॑ । प्र॒ति॒स॒र्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ या॒म्याय॑ च॒ नमः॑ । क्षे॒म्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नम॑ उ॒र्व॒र्याय॑ च॒ नमः॑ । ख॒ल्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ श्लो॒क्याय॑ च॒ नमः॑ । अ॒व॒सा॒न्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ व॒न्याय॑ च॒ नमः॑ । क॒क्ष्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ श्र॒वाय॑ च॒ नमः॑ । प्र॒ति॒श्र॒वाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नम॑ आ॒शु॒षे॒णाय॑ च॒ नमः॑ । आ॒शु॒र॒थाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ शू॒राय॑ च॒ नमः॑ । अ॒व॒भि॒न्द॒ते च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ व॒र्मि॒णे च॒ नमः॑ । व॒रू॒थि॒ने च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ बि॒ल्मि॒ने च॒ नमः॑ । क॒व॒चि॒ने च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ श्रु॒ताय॑ च॒ नमः॑ । श्रु॒त॒से॒नाय॑ च॒ नमः॑ ॥

नमो॑ दु॒न्दु॒भ्याय॑ च॒ नमः॑ । आ॒ह॒न॒न्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ धृ॒ष्ण॒वे च॒ नमः॑ । प्र॒मृ॒शाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ दू॒ताय॑ च॒ नमः॑ । प्र॒हि॒ताय॑ च॒ नमः॑ ।

नमो॑ नि॒षङ्गि॑णे च॒ नमः॑ । इ॒षुधि॑मते च॒ नमः॑ ।
 नम॑स्तीक्ष्णो॒षवे च॒ नमः॑ । आ॒युधि॑ने च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ स्वा॒युधा॑य च॒ नमः॑ । सु॒धन्व॑ने च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ सु॒त्याय च॒ नमः॑ । प॒थ्याय च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ का॒ट्याय च॒ नमः॑ । नी॒प्याय च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ सू॒द्याय च॒ नमः॑ । सर॒स्याय च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ ना॒द्याय च॒ नमः॑ । वै॒शन्ता॑य च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ कू॒प्याय च॒ नमः॑ । अ॒व॒ट्याय च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ व॒र्ष्याय च॒ नमः॑ । अ॒व॒र्ष्याय च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ मे॒घ्याय च॒ नमः॑ । वि॒द्युत्या॑य च॒ नमः॑ ।
 नम॑ ई॒ध्रिया॑य च॒ नमः॑ । आ॒त॒प्याय च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ वा॒त्याय च॒ नमः॑ । रे॒ष्मिया॑य च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ वा॒स्त॒व्याय च॒ नमः॑ । वा॒स्तु॒पाय च॒ नमः॑ ॥

नमः॑ सो॒माय च॒ नमः॑ । रु॒द्राय च॒ नमः॑ ।
 नम॑स्ता॒म्राय च॒ नमः॑ । अ॒रु॒णाय च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ श॒ङ्गाय च॒ नमः॑ । प॒शुप॑तये च॒ नमः॑ ।
 नम॑ उ॒ग्राय च॒ नमः॑ । भी॒माय च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ अ॒ग्रेव॑धाय च॒ नमः॑ । दू॒रेव॑धाय च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ ह॒न्त्रे च॒ नमः॑ । ह॒नीय॑से च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ वृ॒क्षेभ्यो॑ नमः॑ । ह॒रि॒केशे॑भ्यो नमः॑ ।
 नम॑स्ता॒राय नमः॑ । नमः॑ श॒म्भवे॑ च॒ नमः॑ ।

म॒यो॒भवे॑ च॒ नमः॑ । नमः॑ शङ्क॒राय॑ च॒ नमः॑ ।
 म॒य॒स्क॒राय॑ च॒ नमः॑ । नमः॑ शि॒वाय॑ च॒ नमः॑ ।
 शि॒व॒त॒राय॑ च॒ नमः॑ । नम॒स्ती॒र्थ्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 कू॒ल्याय॑ च॒ नमः॑ । नमः॑ पा॒र्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 अ॒वा॒र्याय॑ च॒ नमः॑ । नमः॑ प्र॒त॒र॒णाय॑ च॒ नमः॑ ।
 उ॒त्त॒र॒णाय॑ च॒ नमः॑ । नम॑ आ॒ता॒र्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 आ॒ला॒द्याय॑ च॒ नमः॑ । नमः॑ श॒ष्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 फे॒न्याय॑ च॒ नमः॑ । नमः॑ सि॒क॒त्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 प्र॒वा॒ह्याय॑ च॒ नमः॑ ॥

नम॑ इ॒रि॒ण्याय॑ च॒ नमः॑ । प्र॒प॒थ्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ कि॒श्रि॒लाय॑ च॒ नमः॑ । क्ष॒य॒णाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ क॒प॒र्दि॒ने च॒ नमः॑ । पु॒ल॒स्त॒ये च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ गो॒ष्ठ्याय॑ च॒ नमः॑ । गृ॒ह्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नम॒स्त॒ल॒प्याय॑ च॒ नमः॑ । गे॒ह्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ का॒ट्याय॑ च॒ नमः॑ । ग॒ह॒रे॒ष्ठाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ ह॒द॒प्याय॑ च॒ नमः॑ । नि॒वे॒ष्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ पा॒स॒व्याय॑ च॒ नमः॑ । र॒ज॒स्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ शु॒ष्क्याय॑ च॒ नमः॑ । ह॒रि॒त्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ लो॒प्याय॑ च॒ नमः॑ । उ॒ल॒प्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नम॑ ऊ॒र्व्याय॑ च॒ नमः॑ । सू॒र्म्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ प॒र्ण्याय॑ च॒ नमः॑ । प॒र्ण॒श॒द्याय॑ च॒ नमः॑ ।

नमोऽपगुरमाणाय च नमः। अभिघ्नते च नमः।
 नम आखिवदते च नमः। प्रखिवदते च नमः। नमो वो नमः।
 किरिकेभ्यो नमः। देवानां हृदयेभ्यो नमः।
 नमो विक्षीणकेभ्यो नमः। नमो विचिन्वत्केभ्यो नमः।
 नम आनिरहतेभ्यो नमः। नम आमीवत्केभ्यो नमः।

॥ प्रदक्षिणम् ॥

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्रनीललोहित। एषां पुरुषाणामेषां पशूनां मा
 भेर्माऽरो मो एषां किं चनऽऽममत्॥ या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा
 विश्वाहभेषजी। शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे॥ इमां
 रुद्राय तवसे कपर्दिनै क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतिम्॥ यथा नः
 शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम्॥ मृडा नो
 रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते। यच्छं च योश्च
 मनुरायजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतौ॥ मा नो महान्तमुत
 मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम्। मा नोऽवधीः
 पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवो रुद्र रीरिषः॥ मा नस्तोके
 तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः। वीरान्मा
 नो रुद्र भामितोऽवधीरुहविष्मन्तो नमसा विधेम ते॥ आरात्ते
 गोघ्न उत पूरुषघ्ने क्षयद्वीराय सुम्रमस्मे ते अस्तु। रक्षा च नो अधि
 च देव ब्रूहधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः॥ स्तुहि श्रुतं गर्तसदं
 युवानं मृगं न भीममुपहत्तुमुग्रम्। मृडा जरित्रे रुद्र स्तवानो

अन्यन्ते अस्मन्निवपन्तु सेनाः ॥ परिणो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि
 त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः। अव स्थिरा मघवद्यस्तनुष्व मीद्वस्तोकाय
 तनयाय मृडय ॥ मीढुष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव। परमे
 वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान आचर पिनाकं बिभ्रदागहि ॥
 विकिरिद् विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः। यास्ते सहस्रं
 हेतयोऽन्यमस्मन्निवपन्तु ताः ॥ सहस्राणि सहस्रधा बाहुवोस्तव
 हेतयः। तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥ प्रदक्षिणं
 कृत्वा ॥

॥ नमस्काराः ॥

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम्। तेषां सहस्रयोजने-
 ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ १ ॥

अस्मिन् महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि। तेषां सहस्रयोजने-
 ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ २ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः, क्षमाचराः। तेषां
 सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ३ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः। तेषां
 सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ४ ॥

ये वृक्षेषु सस्पिञ्जरा नीलग्रीवा विलोहिताः। तेषां सहस्रयोजने-
 ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ५ ॥

ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः। तेषां सहस्रयोजने-
ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ६ ॥

ये अन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान्। तेषां सहस्रयोजने-
ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ७ ॥

ये पथां पथिरक्षय ऐलवृदा यव्युधः। तेषां सहस्रयोजनेऽवधन्वानि
तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ८ ॥

ये तीर्थानि प्रचरन्ति सृकावन्तो निषङ्गिणः। तेषां सहस्रयोजने-
ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ९ ॥

य एतावन्तश्च भूयांसश्च दिशौ रुद्रा वितस्थिरे। तेषां
सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ १० ॥

नमो रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येषामन्नमिषवस्तेभ्यो दश प्राचीर्दश
दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि। श्री महादेवादिभ्यो
नमः ॥ ११ ॥

नमो रुद्रेभ्यो येऽन्तरिक्षे येषां वात इषवस्तेभ्यो दश प्राचीर्दश
दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि। श्री महादेवादिभ्यो
नमः ॥ १२ ॥

नमो रुद्रेभ्यो ये दिवि येषां वरुषमिषवस्तेभ्यो दश प्राचीर्दश
दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि। श्री महादेवादिभ्यो

नमः ॥ १३ ॥

नमस्कारान् कृत्वा ॥

॥ चमकानुवाकैः प्रार्थना ॥

अग्नाविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युम्नैर्वाजैभिरागतम्॥
 वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च
 मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च मे
 प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे
 वाक्क मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च म ओजश्च
 मे सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च
 मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थानि च मे परूषि च मे शरीराणि च
 मे ॥ १ ॥

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च
 मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षा च मे
 द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे
 धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे
 जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे वेद्यं च मे
 भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म ऋद्धं च म ऋद्धिश्च
 मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे ॥ २ ॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च
 मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे

यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे
 संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च म ऋतं
 च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं
 च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे
 सुदिनं च मे ॥ ३ ॥

ऊर्क्कं मे सूनृता च मे पयश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च
 मे सपीतिश्च मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मे औद्भिद्यं च मे रयिश्च
 मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे बहु च मे भूयश्च
 मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयवाश्च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च
 मे ब्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च मे खल्वाश्च
 मे गोधूमाश्च मे मसुराश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे श्यामकाश्च मे
 नीवाराश्च मे ॥ ४ ॥

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे
 वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे सीसं च मे त्रपुश्च मे श्यामं च
 मे लोहं च मेऽग्निश्च मे आपश्च मे वीरुधश्च मे ओषधयश्च मे कृष्टपच्यं
 च मेऽकृष्टपच्यं च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च यज्ञेन कल्पन्तां
 वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे वसु च मे वसतिश्च मे
 कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च मे एमश्च मे इतिश्च मे गतिश्च मे ॥ ५ ॥

अग्निश्च मे इन्द्रश्च मे सोमश्च मे इन्द्रश्च मे सविता च मे इन्द्रश्च मे
 सरस्वती च मे इन्द्रश्च मे पूषा च मे इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च मे इन्द्रश्च
 मे मित्रश्च मे इन्द्रश्च मे वरुणश्च मे इन्द्रश्च मे त्वष्टा च मे इन्द्रश्च मे

धा॒ता च॑ म॒ इन्द्र॑श्च मे॒ विष्णु॑श्च म॒ इन्द्र॑श्च मेऽश्वि॒नौ च॑ म॒ इन्द्र॑श्च मे
म॒रुत॑श्च म॒ इन्द्र॑श्च मे॒ विश्वे॑ च मे॒ दे॒वा इन्द्र॑श्च मे॒ पृथि॑वी च॑ म॒ इन्द्र॑श्च
मेऽन्तरि॑क्षं च॑ म॒ इन्द्र॑श्च मे॒ द्यौश्च॑ म॒ इन्द्र॑श्च मे॒ दिश॑श्च म॒ इन्द्र॑श्च मे
मूर्धा॑ च॑ म॒ इन्द्र॑श्च मे॒ प्र॒जाप॑तिश्च म॒ इन्द्र॑श्च मे ॥ ६ ॥

अ॒श्वश्च॑ मे॒ र॒श्मिश्च॑ मेऽदा॑भ्यश्च॒ मेऽधि॑पतिश्च म॒ उपा॑श्वश्च॒
मेऽन्तर्या॑मश्च॒ म॒ ऐन्द्र॑वायवश्च॒ मे॒ मैत्रा॑वरुणश्च॒ म॒ आश्वि॑नश्च॒ मे
प्रति॑प्रस्थानश्च॒ मे॒ शुक्र॑श्च॒ मे॒ म॒न्थी च॑ म॒ आग्र॑यणश्च॒ मे॒ वैश्व॑देवश्च॒ मे
ध्रुव॑श्च॒ मे॒ वैश्वान॑रश्च॒ म॒ ऋतु॑ग्रहाश्च॒ मेऽति॑ग्राह्याश्च॒ म॒ ऐन्द्रा॑ग्नश्च॒ मे
वैश्व॑देवश्च॒ मे॒ मरु॑त्वतीयाश्च॒ मे॒ माहेन्द्र॑श्च॒ म॒ आदि॑त्यश्च॒ मे॒ सावि॑त्रश्च॒
मे॒ सार॑स्वतश्च॒ मे॒ पौष्ण॑श्च॒ मे॒ पात्नी॑वतश्च॒ मे॒ हारि॑योजनश्च॒ मे ॥ ७ ॥

इ॒ध्मश्च॑ मे॒ ब॒र्हिश्च॑ मे॒ वेदि॑श्च॒ मे॒ धिष्णि॑याश्च॒ मे॒ स्रुच॑श्च॒ मे॒ चम॑साश्च॒ मे॒
ग्रा॒वाण॑श्च॒ मे॒ स्वर॑वश्च॒ म॒ उप॑र॒वाश्च॑ मेऽधि॑षवणे च॒ मे॒ द्रोण॑कलशश्च॒
मे॒ वाय॑व्यानि च॒ मे॒ पू॒तभृ॑च्च॒ म॒ आध॑वनीयश्च॒ म॒ आग्नी॑ध्रं च॒ मे॒
हवि॑र्धानं च॒ मे॒ गृ॒हाश्च॑ मे॒ सद॑श्च॒ मे॒ पुरो॑डाशाश्च॒ मे॒ प॒च॒ताश्च॑
मेऽव॑भृथश्च॒ मे॒ स्वगा॑कारश्च॒ मे ॥ ८ ॥

अ॒ग्निश्च॑ मे॒ घ॒र्मश्च॑ मेऽर्क॑श्च॒ मे॒ सूर्य॑श्च॒ मे॒ प्राण॑श्च॒ मेऽश्व॑मेधश्च॒ मे॒ पृथि॑वी
च॒ मेऽदि॑तिश्च॒ मे॒ दि॒तिश्च॑ मे॒ द्यौश्च॑ मे॒ श॒क्ररी॑रङ्गुल॒यो दि॒शश्च॑ मे॒
य॒ज्ञेन॑ कल्पन्तामृ॒क्क॑ मे॒ साम॑ च॒ मे॒ स्तोम॑श्च॒ मे॒ यजु॑श्च॒ मे॒ दी॒क्षा च॑
मे॒ तप॑श्च॒ म॒ ऋतु॑श्च॒ मे॒ व्र॒तं च॑ मेऽहो॑रात्रयोर्वृ॒ष्ट्या बृ॒हद्र॑थन्तरे च॒ मे॒
य॒ज्ञेन॑ कल्पेताम् ॥ ९ ॥

ग॒र्भाश्च॑ मे॒ व॒त्साश्च॑ मे॒ त्र्य॒विश्च॑ मे॒ त्र्य॒वी च॑ मे॒ दि॒त्य॒वाच्च॑ मे॒ दि॒त्यौही

च मे पञ्चाविंश मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च मे
 तुर्यवाच्च मे तुर्यौही च मे पष्ठवाच्च मे पष्ठौही च म उक्षा च मे
 वशा च म ऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनङ्गां च मे धेनुश्च म आयुर्यज्ञेन
 कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन
 कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन
 कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन
 कल्पताम् ॥ १० ॥

एका च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च म एकादश
 च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश च
 म एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे
 सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशच्च मे त्रयस्त्रिंशच्च
 मे चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे षोडश च मे विंशतिश्च मे
 चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च मे षड्विंशच्च मे
 चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे वाजश्च
 प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्रियश्चान्त्यायनश्चान्त्यश्च
 भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च ॥ ११ ॥

महादेवादिभ्यो नमः ॥ समस्तोपचारान् समर्पयामि ॥

इडा देवहर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शंसिषद्विधेदेवाः
 सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मा हिंसीर्मधु मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु
 वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासं शुश्रूषेण्यां
 मनुष्येभ्यस्तं मा देवा अवन्तु शोभायै पितरोऽनुमदन्तु ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

अ॒घोरे॑भ्योऽथ॒ घोरे॑भ्यो॒ घो॒र॒घो॒र॒तरे॑भ्यः ।

सर्वे॑भ्यः सर्व॒शर्वे॑भ्यो नम॑स्ते अस्तु रु॒द्ररू॑पेभ्यः ॥

तत्पु॑रुषाय वि॒द्महे॑ महादे॒वाय॑ धीमहि ।

तन्नो॑ रु॒द्रः प्र॒चोद॑यात् ॥

ई॒शानः॑ सर्व॒विद्या॒नामी॒श्वरः॑ सर्व॒भूता॒नां ब्र॒ह्माधि॑पतिर्ब्रह्म॒णो-
ऽधि॑पतिर्ब्रह्मा शि॒वो मे॑ अस्तु सदाशि॒वोम् ॥

तत्पु॑रुषाय वि॒द्महे॑ महादे॒वाय॑ धीमहि ।

तन्नो॑ रु॒द्रः प्र॒चोद॑यात् ॥ (दशवारं जपेत् ।)

महादे॒वादि॑भ्यो नमः ॥ समस्तोप॒चारान् सम॑र्पयामि ॥

॥ प्रार्थना ॥

॥ श्रीरुद्रजपः ॥

अस्य श्री रुद्राध्याय-प्रश्न-महामन्त्रस्य । अघोर ऋषिः ।

अनुष्टुप् छन्दः । सङ्कर्षणमूर्तिस्वरूपो योऽसावादित्यः परमपुरुषः
स एष रुद्रो देवता ॥

नमः शिवायेति बीजम् । शिवतरायेति शक्तिः ।

महादेवायेति कीलकम् ।

श्री साम्बसदाशिवप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥

॥ करन्यासः ॥

ॐ अग्निहोत्रात्मने अङ्गुष्ठाभ्यां नमः।
 दर्शपूर्णमासात्मने तर्जनीभ्यां नमः।
 चातुर्मास्यात्मने मध्यमाभ्यां नमः।
 निरूढपशुबन्धात्मने अनामिकाभ्यां नमः।
 ज्योतिष्ठोमात्मने कनिष्ठिकाभ्यां नमः।
 सर्वक्रत्वात्मने करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः।

॥ अङ्गन्यासः ॥

अग्निहोत्रात्मने हृदयाय नमः।
 दर्शपूर्णमासात्मने शिरसे स्वाहा।
 चातुर्मास्यात्मने शिखायै वषट्।
 निरूढपशुबन्धात्मने कवचाय हुं।
 ज्योतिष्ठोमात्मने नेत्रत्रयाय वौषट्।
 सर्वक्रत्वात्मने अस्त्राय फट्।
 भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः।

॥ ध्यानम् ॥

आपाताल-नभः-स्थलान्त-भुवन-ब्रह्माण्डमाविस्फुरत्

ज्योतिः स्फाटिक-लिङ्ग-मौलि-विलसत्-पूर्णन्दु-वान्तामृतैः ।

अस्तोकाप्लुतमेकमीशमनिशं रुद्रानुवाकान् जपन्

ध्यायेदीप्सितसिद्धये ध्रुवपदं विप्रोऽभिषिञ्चेच्छिवम् ॥

ब्रह्माण्ड-व्याप्त-देहा भसित-हिमरुचा भासमाना भुजङ्गैः

कण्ठे कालाः कपर्दा-कलित-शशि-कलाश्चण्ड-कोदण्ड-हस्ताः ।

त्र्यक्षा रुद्राक्षमालाः प्रकटित-विभवाः शाम्भवा मूर्तिभेदाः

रुद्राः श्रीरुद्रसूक्त-प्रकटित-विभवा नः प्रयच्छन्तु सौख्यम् ॥

॥ पञ्चपूजा ॥

लं पृथिव्यात्मने गन्धं समर्पयामि ।

हं आकाशात्मने पूष्पैः पूजयामि ।

यं वाय्वात्मने धूपमाग्रापयामि ।

रं अग्न्यात्मने दीपं दर्शयामि ।

वं अमृतात्मने अमृतं महानैवेद्यं निवेदयामि ।

सं सर्वात्मने सर्वोपचारपूजां समर्पयामि ।

ॐ गणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।

ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनम् ॥

ॐ महागणपतये नमः ॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च मे

भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे यन्ता

च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे संविच्च मे

ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च म ऋतं च मेऽमृतं
च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं
च मेऽभयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे सुदिनं च मे ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ रुद्रप्रश्नः ॥

ॐ नमो भगवते रुद्राय ॥

नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः। नमस्ते अस्तु धन्वने
बाहुभ्यामुत ते नमः ॥ या त इषुः शिवतमा शिवं बभूव ते
धनुः। शिवा शरव्या या तव तया नो रुद्र मृडय ॥ या ते
रुद्र शिवा तनूरघोराऽपापकाशिनी। तया नस्तनुवा शन्तमया
गिरिशन्ताभिचाकशीहि ॥ यामिषुं गिरिशन्त हस्ते बिभर्ष्यस्तवे।
शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत् ॥ शिवेन
वचसा त्वा गिरिशाच्छावदामसि। यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मं
सुमना असत् ॥ अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक्।
अहींश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ असौ यस्ताम्रो
अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः। ये चेमां रुद्रा अभितो दिक्षु श्रिताः
सहस्रशोऽवैषां हेड ईमहे ॥ असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो
विलोहितः। उत्तैनं गोपा अदृशन्नदृशन्नुदहार्यः ॥ उत्तैनं विश्वा
भूतानि स दृष्टो मृडयाति नः। नमो अस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय
मीढुषै ॥ अथो ये अस्य सत्त्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः। प्र

मुञ्च धन्व॑न॒स्त्वमु॒भयो॒रार्त्तियो॒र्ज्याम्॥ याश्च॑ ते॒ हस्त॑ इ॒षवः॑
 परा॑ ता भ॒गवो॑ वप। अ॒वत॑त्य॒ धनु॑स्त्व॒ सह॑स्त्राक्ष॒ शतै॑षुधे॥
 नि॒शीर्य॑ श॒ल्यानां॑ मुखा॒ शिवो॑ नः सु॒मना॑ भव। विज्यं॑ धनुः
 क॒प॒र्दि॒नो वि॒शल्यो॑ बा॒णवा॑ः उ॒त॥ अ॒ने॒शन्न॑स्ये॒षव आ॒भुर॑स्य
 नि॒ष॒ङ्ग॒थिः। या ते॑ हे॒तिर्मी॑दु॒ष्टम॑ ह॒स्ते ब॒भूव॑ ते॒ धनुः॑ ॥ तया॑ऽस्मान्
 वि॒श्वत॑स्त्वम॒यक्ष्म॑या परि॒ब्रुज॑। नम॑स्ते अ॒स्त्वायु॑धा॒याना॑त॒ताय॑
 धृ॒ष्णवै॑ ॥ उ॒भाभ्या॑मु॒त ते नमो॑ बा॒हुभ्यां॑ तव॒ धन्व॑ने। परि॑ ते॒ धन्व॑नो
 हे॒तिर॑स्मान् वृ॒णक्तु॑ वि॒श्वतः॑ ॥ अथो॒ य इ॒षुधि॑स्तव॒ऽऽरे॑ अ॒स्मन्नि॑ धौहि॒
 तम्॥ १ ॥

[नम॑स्ते अस्तु भ॒गवन् वि॒श्वेश्व॑राय॒ महा॑दे॒वाय॑ त्र्यम्ब॒काय॑
 त्रि॒पुरान्त॑काय॒ त्रिका॑[ला]ग्निका॒लाय॑ काला॒ग्निरु॑द्राय॒ नील॑क॒ण्ठाय॑
 मृ॒त्युञ्ज॑याय॒ सर्वेश्व॑राय॒ सदा॑शि॒वाय॑ श्रीमन्महादे॒वाय॑ नमः ॥]

नमो॑ हि॒र॒ण्यबा॑हवे से॒नान्ये॑ दि॒शां च॑ प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ वृ॒क्षेभ्यो॑
 हरि॑केशेभ्यः प॒शूनां॑ प॒तये॑ नमो॑ नमः॑ स॒स्पिञ्ज॑राय॒ त्विषी॑मते
 प॒थीनां॑ प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ ब॒भ्रुशाय॑ वि॒व्याधि॑नेऽन्ना॒नां प॒तये॑
 नमो॑ नमो॑ हरि॑केशा॒योप॑वीतिने॒ पुष्टा॑नां प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ भ॒वस्य॑
 हे॒त्यै जग॑तां प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ रु॒द्राया॑त॒तावि॑ने॒ क्षेत्रा॑णां प॒तये॑
 नमो॑ नमः॑ सू॒ताया॑ह॒न्त्याय॑ वना॒नां प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ रोहि॑ताय
 स्थ॒पत॑ये वृ॒क्षाणां॑ प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ म॒न्त्रिणै॑ वाणि॒जाय॑ क॒क्षाणां॑
 प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ भुव॑न्तये॒ वारि॑वस्कृ॒तायौष॑धीनां प॒तये॑ नमो॑ नमः॑
 उ॒च्चैर्घो॑षायाक्र॒न्दय॑ते प॒त्तीनां॑ प॒तये॑ नमो॑ नमः॑ कृ॒त्स्नवी॑ताय॒ धाव॑ते

सत्त्वा॑नां प॒तये॑ नमः॑ ॥ २ ॥

नमः॑ स॒हमा॑नाय नि॒व्याधि॑न आ॒व्याधि॑नी॒नां प॒तये॑ नमो॑ नमः॑
 ककु॑भाय निष॒ङ्गिणै॑ स्ते॒नानां॑ प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ निष॒ङ्गिण॑ इषु॒धिम॑ते
 तस्करा॑णां प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ व॒ञ्चते॑ परि॒वञ्च॑ते स्तायू॒नां प॒तये॑ नमो॑
 नमो॑ नि॒चेर॑वे परि॒चरा॑यार॒ण्यानां॑ प॒तये॑ नमो॑ नमः॑ सृ॒कावि॑भ्यो
 जिघा॑स॒ञ्चो मु॑ष्ण॒तां प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ऽसि॒मञ्चो॑ नक्तं चर॑द्भ्यः
 प्रकृ॑न्तानां प॒तये॑ नमो॑ नम॑ उ॒ष्णीषि॑णै गि॒रिच॑राय॒ कुलु॑ञ्चानां प॒तये॑
 नमो॑ नम॑ इषु॒मञ्चो॑ धन्वा॒विभ्य॑श्च वो नमो॑ नम॑ आ॒तन्वा॑नेभ्यः
 प्रति॑दधानेभ्यश्च वो नमो॑ नम॑ आ॒यच्छ॑द्भ्यो वि॒सृज॑द्भ्यश्च वो नमो॑
 नमो॑ऽस्य॑द्भ्यो वि॒ध्य॑द्भ्यश्च वो नमो॑ नम॑ आसी॑नेभ्यः शया॑नेभ्यश्च
 वो नमो॑ नमः॑ स्व॒पञ्चो॑ जाग्र॑द्भ्यश्च वो नमो॑ नम॑ स्तिष्ठ॑द्भ्यो
 धाव॑द्भ्यश्च वो नमो॑ नमः॑ स॒भाभ्यः॑ स॒भाप॑तिभ्यश्च वो नमो॑ नमो॑
 अश्वे॑भ्योऽश्व॑पतिभ्यश्च वो नमः॑ ॥ ३ ॥

नम॑ आ॒व्याधि॑नी॒भ्यो वि॒विध्य॑न्तीभ्यश्च वो नमो॑ नम॑ उ॒गणा॑भ्यस्तृ॒-
 ह॒तीभ्य॑श्च वो नमो॑ नमो॑ गृ॒त्सेभ्यो॑ गृ॒त्सप॑तिभ्यश्च वो नमो॑ नमो॑
 व्रा॒तेभ्यो॑ व्रा॒तप॑तिभ्यश्च वो नमो॑ नमो॑ ग॒णेभ्यो॑ ग॒णप॑तिभ्यश्च
 वो नमो॑ नमो॑ वि॒रूपे॑भ्यो वि॒श्वरूपे॑भ्यश्च वो नमो॑ नमो॑ म॒हद्भ्यः॑,
 क्षु॒ल्लके॑भ्यश्च वो नमो॑ नमो॑ र॒थिभ्यो॑ऽर॒थेभ्य॑श्च वो नमो॑ नमो॑ र॒थेभ्यो॑
 र॒थप॑तिभ्यश्च वो नमो॑ नमः॑ सेना॑भ्यः सेना॑निभ्यश्च वो नमो॑ नमः॑,
 क्ष॒त्तृभ्यः॑ स॒ङ्गही॑तृभ्यश्च वो नमो॑ नम॑ स्तक्ष॑भ्यो रथ॑कारेभ्यश्च वो नमो॑
 नमः॑ कु॒लाले॑भ्यः क॒र्मारि॑भ्यश्च वो नमो॑ नमः॑ पु॒ञ्जिष्ठै॑भ्यो निषा॑देभ्यश्च
 वो नमो॑ नम॑ इषु॒कृद्भ्यो॑ धन्व॑कृद्भ्यश्च वो नमो॑ नमो॑ मृ॒गयु॑भ्यः

श्वनिभ्यश्च वो नमो नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमः ॥ ४ ॥

नमो भवाय च रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो
नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च नमः कपर्दिनै च व्युप्तकेशाय च
नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च नमो गिरिशाय च शिपिविष्टाय
च नमो मीढुष्टमाय चेषुमते च नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो
बृहते च वर्षीयसे च नमो वृद्धाय च संवृध्वने च नमो अग्रियाय
च प्रथमाय च नम आशर्वे चाजिराय च नमः शीघ्रियाय च
शीभ्याय च नम ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमः स्रोतस्याय च
द्वीप्याय च ॥ ५ ॥

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च नमो
मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्रियाय च नमः
सोभ्याय च प्रतिसर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च नम उर्वर्याय
च खल्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नमो वन्याय
च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नम आशुषेणाय
चाशुरथाय च नमः शूराय चावभिन्दते च नमो वर्मिणे च वरूथिने
च नमो बिल्मिने च कवचिने च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय
च ॥ ६ ॥

नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो
दूताय च प्रहिताय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्तीक्ष्णेषवे
चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च नमः स्नुत्याय च पथ्याय
च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः सूद्याय च सरस्याय च नमो
नाद्याय च वैशन्ताय च नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वर्ष्पाय

चावर्ष्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नम ईध्रियाय चातप्याय
च नमो वात्याय च रेष्मियाय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय
च ॥ ७ ॥

नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च नमः शङ्गाय च
पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमो अग्रेवधाय च दूरेवधाय च
नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय नमः
शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय
च शिवतराय च नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः पार्याय चावार्याय
च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नम आतार्याय चालाद्याय च नमः
शष्याय च फेन्याय च नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च ॥ ८ ॥

नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय
च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृह्याय च
नमस्तलम्याय च गेह्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च नमो
हृदय्याय च निवेष्याय च नमः पांसव्याय च रजस्याय च नमः
शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च नम ऊर्व्याय
च सूर्म्याय च नमः पण्य्याय च पर्णशद्याय च नमोऽपगुरमाणाय
चाभिघ्नते च नम आखिवदते च प्रखिवदते च नमो वः किरिकेभ्यो
देवानां हृदयेभ्यो नमो विक्षीणकेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नम
आनिरहतेभ्यो नम आमीवत्केभ्यः ॥ ९ ॥

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्रन्नीललोहित। एषां पुरुषाणामेषां पशूनां मा
भेर्माऽरो मो एषां किं चनऽऽममत् ॥ या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा
विश्वाहभेषजी। शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसै ॥ इमां

रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतिम् ॥ यथा नः
 शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥ मृडा नो
 रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते । यच्छं च योश्च
 मनुरायजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतौ ॥ मा नो महान्तमुत
 मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् । मा नोऽवधीः
 पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवो रुद्र रीरिषः ॥ मा नस्तोके
 तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः । वीरान्मा
 नो रुद्र भामितोऽवधीरूहविष्मन्तो नमसा विधेम ते ॥ आरात्ते
 गोघ्न उत पूरुषघ्ने क्षयद्वीराय सुम्रमस्मे ते अस्तु । रक्षा च नो अधि
 च देव ब्रूहधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः ॥ स्तुहि श्रुतं गर्तसदं
 युवानं मृगं न भीममुपहृत्तुमुग्रम् । मृडा जरित्रे रुद्र स्तवानो
 अन्यन्ते अस्मन्निवपन्तु सेनाः ॥ परिणो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि
 त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः । अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीद्वस्तोकाय
 तनयाय मृडय ॥ मीढुष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव । परमे
 वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान आचर पिनाकं बिभ्रदागहि ॥
 विकिरिद् विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः । यास्ते सहस्रं
 हेतयोऽन्यमस्मन्निवपन्तु ताः ॥ सहस्राणि सहस्रधा बाहुवोस्त्व
 हेतयः । तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥ १० ॥

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम् । तेषां सहस्रयोजने-
 ऽवधन्वानि तन्मसि ॥ अस्मिन् महत्यर्णवैऽन्तरिक्षे भवा अधि ॥
 नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः, क्षमाचराः ॥ नीलग्रीवाः
 शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः ॥ ये वृक्षेषु सस्पिञ्जरा

नील॒ग्री॒वा विलो॑हिताः॥ ये भू॒ता॒ना॒मधि॑पतयो विशि॒खासः॑
 क॒प॒र्दिनः॑॥ ये अ॒न्नेषु॑ वि॒वि॒र्ध॒न्ति पात्रे॑षु पिब॒तो जना॑न्॥ ये
 प॒थां प॑थि॒रक्ष॑य ऐल॒बृ॒दा य॒व्यु॒धः॥ ये ती॒र्थानि॑ प्र॒चर॑न्ति सृ॒काव॑न्तो
 निष॒ङ्गिणः॑॥ य ए॒ताव॑न्तश्च भू॒याः॑ सश्च दि॒शो रु॒द्रा वि॑त॒स्थिरे॑॥
 तेषां॑ स॒हस्र॑यो॒जनेऽव॑ध॒न्वानि॑ तन्म॒सि॥ नमो॑ रु॒द्रेभ्यो॑ ये पृ॒थि॒व्यां
 येऽन्त॑रि॒क्षे ये दि॒वि येषा॑म॒न्नं वा॒तो व॒रुष॑मिष॒वस्तेभ्यो॑ द॒श
 प्रा॒चीर्द॑श दक्षि॒णा द॑श प्र॒ती॒चीर्द॑शोदी॒चीर्द॑शोर्ध्वास्तेभ्यो॑ नम॒स्ते नो
 मृ॒डय॑न्तु ते यं द्वि॒ष्मो यश्च॑ नो द्वेष्टि तं वो ज॒म्भे द॑धामि॥ ११ ॥

[त्र्य॒म्बकं॑ य॒जाम॑हे सु॒गन्धिं॑ पु॒ष्टि॒वर्ध॑नम्। उ॒र्वारु॑कमि॒व
 ब॒न्ध॒ना॒न्मृ॒त्योर्मु॑क्षी॒य माऽमृ॑ता॒त्॥ यो रु॒द्रो अ॒ग्नौ यो अ॒प्सु
 य ओष॑धीषु॒ यो रु॒द्रो वि॒श्वा भु॑व॒नाऽऽवि॑वेश॒ तस्मै॑ रु॒द्राय॑ नमो
 अस्तु॑॥ तमु॑ष्टुहि॒ यः स्वि॒षुः सु॒धन्वा॑ यो वि॒श्वस्य॑ क्षय॒ति भेष॑जस्य।

(ऋक्) यक्ष्वा॑म॒हे सौ॑म॒नसा॑य रु॒द्रं नमो॑भिर्दे॒वम॑सुरं दु॒वस्य॑॥ अ॒यं
 मे ह॑स्तो भ॒गवान॑यं मे भ॒गव॑त्तरः। अ॒यं मे॑ वि॒श्वभै॑षजोऽयं
 शि॒वाभि॑म॒र्शनः॑॥

ये ते॑ स॒हस्र॑म॒युतं॑ पा॒शा मृ॒त्यो म॒र्त्याय॑ हन्त॒वे। तान् य॒ज्ञस्य॑
 मा॒यया॑ स॒र्वान॑व॒ यजाम॑हे। मृ॒त्यवे॑ स्वाहा॒ मृ॒त्यवे॑ स्वाहा॑॥ ओं
 नमो॑ भ॒गव॑ते रु॒द्राय॑ वि॒ष्णवे॑ मृ॒त्युर्मे॑ पा॒हि। प्रा॒णानां॑ ग्रन्थि॒रसि॑ रु॒द्रो
 मा॑ वि॒शान्त॑कः। ते॒नान्नेना॑प्याय॒स्व॥ नमो॑ रु॒द्राय॑ वि॒ष्णवे॑ मृ॒त्युर्मे॑
 पा॒हि॥]

॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

॥ चमकप्रश्नः ॥

अग्नाविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युमैर्वाजैर्भिरागतम्॥
 वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च
 मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च मे
 प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे
 वाक्क मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च म ओजश्च
 मे सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च
 मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थानि च मे परूषि च मे शरीराणि च
 मे॥

यो देवानां प्रथमं पुरस्ताद्विश्वाधियो रुद्रो महर्षिः।

हिरण्यगर्भं पश्यत जायमानं स नो देवः शुभया स्मृत्याः
 संयुनक्तु॥

अनेन प्रथम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः महादेवः सुप्रीतः
 सुप्रसन्नो वरदो भवतु॥ १ ॥

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च
 मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षा च मे
 द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे
 धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे
 जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे वेद्यं च मे
 भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म ऋद्धं च म ऋद्धिश्च
 मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे॥

यस्मात्परं नापरमस्ति किञ्चिद्यस्मान्नाणीयो न ज्यायोस्ति कश्चित्।

वृक्ष इव स्तब्धो दिवि तिष्ठत्येकस्तेनेदं पूर्णं पुरुषेण सर्वम्॥
 अनेन द्वितीय-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः शिवः सुप्रीतः
 सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ २ ॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च
 मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे
 यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे
 संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च मे ऋतं
 च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं
 च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे
 सुदिनं च मे ॥

न कर्मणा न प्रजया धनेन त्यागेनैके अमृतत्वमानुशुः ।
 परेण नाकं निहितं गुहायां विभ्राजदेतद्यतयो विशन्ति ॥
 अनेन तृतीय-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः श्री रुद्रः सुप्रीतः
 सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ३ ॥

ऊर्क्कं मे सूनृतां च मे पयश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च
 मे सपीतिश्च मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मे औद्भिद्यं च मे रयिश्च
 मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे बहु च मे भूयश्च
 मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयवाश्च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च
 मे ब्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च मे खल्वाश्च
 मे गोधूमाश्च मे मसुराश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे श्यामकाश्च मे

नीवारा^१श्च मे॥

वेदान्तविज्ञानसुनिश्चिता^२र्थाः सन्न्यासयोगाद्यतयः शुद्धसत्त्वाः।

ते ब्रह्मलोके तु परान्तकाले परामृतात्परिमुच्यन्ति सर्वे॥

अनेन चतुर्थ-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः शङ्करः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु॥ ४॥

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे
वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे सीसं च मे त्रपुश्च मे श्यामं च
मे लोहं च मेऽग्निश्च मे आपश्च मे वीरुधश्च मे ओषधयश्च मे कृष्टपच्यं
च मेऽकृष्टपच्यं च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च यज्ञेन कल्पन्तां
वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे वसु च मे वसतिश्च मे
कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च मे एमश्च मे इतिश्च मे गतिश्च मे॥

दहं विपापं परमेऽश्मभूतं यत्पुण्डरीकं पुरमध्यसंस्थम्।

तत्रापि दहं गगनं विशोकस्तस्मिन् यदन्तस्तदुपासितव्यम्॥

अनेन पञ्चम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः नीललोहितः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु॥ ५॥

अग्निश्च मे इन्द्रश्च मे सोमश्च मे इन्द्रश्च मे सविता च मे इन्द्रश्च मे
सरस्वती च मे इन्द्रश्च मे पूषा च मे इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च मे इन्द्रश्च
मे मित्रश्च मे इन्द्रश्च मे वरुणश्च मे इन्द्रश्च मे त्वष्टा च मे इन्द्रश्च मे
धाता च मे इन्द्रश्च मे विष्णुश्च मे इन्द्रश्च मेऽश्विनौ च मे इन्द्रश्च मे
मरुतश्च मे इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे पृथिवी च मे इन्द्रश्च
मेऽन्तरिक्षं च मे इन्द्रश्च मे द्यौश्च मे इन्द्रश्च मे दिशश्च मे इन्द्रश्च मे

मूर्धा च म इन्द्रश्च मे प्रजापतिश्च म इन्द्रश्च मे ॥

यो वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदान्ते च प्रतिष्ठितः ।

तस्य प्रकृतिं लीनस्य यः परः स महेश्वरः ॥

अनेन षष्ठम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः ईशानः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ६ ॥

अश्वश्च मे रश्मिश्च मेऽदाभ्यश्च मेऽधिपतिश्च म उपाश्वश्च
मेऽन्तर्यामश्च म ऐन्द्रवायवश्च मे मैत्रावरुणश्च म आश्विनश्च मे
प्रतिप्रस्थानश्च मे शुक्रश्च मे मन्थी च म आग्रयणश्च मे वैश्वदेवश्च मे
ध्रुवश्च मे वैश्वानरश्च म ऋतुग्रहाश्च मेऽतिग्राह्याश्च म ऐन्द्राग्रश्च मे
वैश्वदेवश्च मे मरुत्वतीयाश्च मे माहेन्द्रश्च म आदित्यश्च मे सावित्रश्च
मे सारस्वतश्च मे पौष्णश्च मे पालीवतश्च मे हारियोजनश्च मे ॥

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः ।

भवे भवे नाति भवे भवस्व माम् । भवोद्भवाय नमः ॥

अनेन सप्तम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः विजयः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ७ ॥

इध्मश्च मे बर्हिश्च मे वेदिश्च मे धिष्णिषाश्च मे स्रुचश्च मे चमसाश्च मे
ग्रावाणश्च मे स्वरवश्च म उपरवाश्च मेऽधिषवणे च मे द्रोणकलशश्च
मे वायव्यानि च मे पूतभृच्च म आधवनीयश्च म आग्नीध्रं च मे
हविर्धानं च मे गृहाश्च मे सदश्च मे पुरोडाशाश्च मे पचताश्च
मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे ॥

वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय

नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो
बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥

अनेन अष्टम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः भीमः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ८ ॥

अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे पृथिवी
च मेऽदितिश्च मे दितिश्च मे द्यौश्च मे शक्ररीरङ्गुलयो दिशश्च मे
यज्ञेन कल्पन्तामृक् मे साम च मे स्तोमश्च मे यजुश्च मे दीक्षा च
मे तपश्च म ऋतुश्च मे व्रतं च मेऽहोरात्रयोर्वृष्ट्या बृहद्रथन्तरे च मे
यज्ञेन कल्पेताम् ॥

अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः ।

सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥

अनेन नवम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः देवदेवः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ९ ॥

गर्भाश्च मे वत्साश्च मे त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाच्च मे दित्यौही
च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च मे तुर्यवाच्च
मे तुर्यौही च मे पष्ठवाच्च मे पष्ठौही च म उक्षा च मे वशा च
म ऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनङ्गां च मे धेनुश्च म आयुर्यज्ञेन कल्पतां
प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन कल्पतां
चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतां
वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् ॥

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥

अनेन दशम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः भवोद्भवः सुप्रीतः

सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ १० ॥

एका च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च म एकादश
च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश च
म एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे
सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशच्च मे त्रयस्त्रिंशच्च
मे चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे षोडश च मे विंशतिश्च मे
चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च मे षड्विंशच्च मे
चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे वाजश्च
प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्रियश्चान्त्यायनश्चान्त्यश्च
भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च ॥

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणो-
ऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवो म् ॥

अनेन एकादश-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः आदित्यात्मकः श्री रुद्रः
सुप्रीतः सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ११ ॥

[इडा देवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शंसिषद्विश्वेदेवाः
सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मा हिंसीर्मधु मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु
वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासं शुश्रूषेण्यां
मनुष्येभ्यस्तं मा देवा अवन्तु शोभायै पितरोऽनुमदन्तु ॥]

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ रुद्रप्रश्नः ॥

ॐ गणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनम् ॥
ॐ महागणपतये नमः ॥

ॐ नमो भगवते रुद्राय ॥

नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः । नमस्ते अस्तु धन्वने
बाहुभ्यामुत ते नमः ॥ या त इषुः शिवतमा शिवं बभूव ते
धनुः । शिवा शरव्या या तव तया नो रुद्र मृडय ॥ या ते
रुद्र शिवा तनूरघोराऽपापकाशिनी । तया नस्तनुवा शन्तमया
गिरिशन्ताभिचाकशीहि ॥ यामिषुं गिरिशन्त हस्ते बिभर्ष्यस्त्वे ।
शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत् ॥ शिवेन वचसा
त्वा गिरिशाच्छावदामसि । यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मं सुमना
असत् ॥ अर्ध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक् । अहींश्च
सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ असौ यस्ताम्रो अरुण उत बभ्रुः
सुमङ्गलः । ये चेमां रुद्रा अभितौ दिक्षु श्रिताः सहस्रशोऽवैषां
हेड ईमहे ॥ असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः । उतैनं
गोपा अदृशन्नदृशन्नदुहार्यः ॥ उतैनं विश्वा भूतानि स दृष्टो
मृडयाति नः । नमो अस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीढुषैः ॥
अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः । प्र मुञ्च धन्वनस्त्व-
मुभयोरात्नियोज्याम् ॥ याश्च ते हस्त इषवः परा ता भगवो वप ।
अवतत्य धनुस्त्वं सहस्राक्ष शतेषुधे ॥ निशीर्य शल्यानां मुखा
शिवो नः सुमना भव । विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो बाणवां

उ॒त ॥ अ॒ने॒श॒न्न॒स्ये॒षव॒ आ॒भुर॑स्य निष॒ङ्गि॒थिः । या तै॑ हे॒ति॒र्मी॑दुष्ट॒म
ह॒स्ते॑ ब॒भूव॑ ते॒ धनुः॑ ॥ तया॑ऽस्मान् वि॒श्वत॑स्त्वम॒यक्ष॑मया परि॒भुज॑ ।
नम॑स्ते अ॒स्त्वायु॑धा॒याना॑तताय धृ॒ष्णवै॑ ॥ उ॒भाभ्या॑मु॒त ते॒ नमो॑
बा॒हुभ्या॑ तव॒ धन्व॑ने । परि॑ ते॒ धन्व॑नो हे॒तिर॑स्मान्वृ॒णक्तु॑ वि॒श्वतः॑ ॥
अथो॒ य इ॒षुधि॑स्तव॒ऽऽरे॒ अ॒स्मन्नि॒ धौहि॑ तम् ॥ १ ॥

नम॑स्ते अस्तु भगवन् विश्वेश्वराय महादेवाय त्र्यम्बकाय
त्रिपुरान्तकाय त्रिकालाग्निकालाय कालाग्निरुद्राय नीलकण्ठाय
मृत्युञ्जयाय सर्वेश्वराय सदाशिवाय श्रीमन्महादेवाय नमः ॥

नमो॑ हिरण्यबाहवे सेनान्ये दि॒शां च॒ पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ वृ॒क्षेभ्यो॑
हरि॑केशेभ्यः प॒शूनां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमः॑ स॒स्पिञ्ज॑राय त्विषी॑मते
प॒थीनां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ ब॒भ्लुशाय॑ वि॒व्याधि॑नेऽन्ना॒नां पत॑ये॒
नमो॑ नमो॑ हरि॑केशायोपवी॒तिने॑ पु॒ष्टा॒नां पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ भ॒वस्य॑
हे॒त्यै जग॑तां पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ रु॒द्राया॑त॒तावि॑ने॒ क्षेत्रा॑णां पत॑ये॒
नमो॑ नमः॑ सू॒ताया॑ह॒न्त्याय॑ वना॒नां पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ रोहि॑ताय
स्थ॒पत॑ये वृ॒क्षाणां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ म॒न्त्रिणै॑ वाणि॒जाय॑ क॒क्षाणां॑
पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ भुव॑न्त॒ये वा॑रि॒वस्कृ॑तायौष॒धीनां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमः॑
उ॒च्चैर्घो॑षायाक्रन्द॒यते॑ प॒त्तीनां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमः॑ कृ॒त्स्नवी॑ताय॒ धाव॑ते
स॒त्त्वनां॑ पत॑ये॒ नमः॑ ॥ २ ॥

नमः॑ स॒हमा॑नाय नि॒व्याधि॑न॒ आव्या॑धिनी॒नां पत॑ये॒ नमो॑ नमः॑
ककु॑भाय निष॒ङ्गिणै॑ स्ते॒नानां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ निष॒ङ्गिण॑ इषु॒धिम॑ते
तस्के॑राणां पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ व॒ञ्चते॑ परि॒वञ्च॑ते स्तायू॒नां पत॑ये॒ नमो॑

नमो निचेरवे परिचरायारण्यानां पतये नमो नमः सृकाविभ्यो
 जिघांसद्भ्यो मुष्णतां पतये नमो नमोऽसिमद्भ्यो नक्तं चरद्भ्यः
 प्रकृन्तानां पतये नमो नम उष्णीषिणे गिरिचराय कुलुञ्चानां पतये
 नमो नम इषुमद्भ्यो धन्वाविभ्यश्च वो नमो नम आतन्वानेभ्यः
 प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नम आयच्छद्भ्यो विसृजद्भ्यश्च वो नमो
 नमोऽस्यद्भ्यो विध्यद्भ्यश्च वो नमो नम आसीनेभ्यः शयानेभ्यश्च
 वो नमो नमः स्वपद्भ्यो जाग्रद्भ्यश्च वो नमो नमस्तिष्ठद्भ्यो
 धावद्भ्यश्च वो नमो नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमो
 अश्वेभ्योऽश्वपतिभ्यश्च वो नमः ॥ ३ ॥

नम आव्याधिनीभ्यो विविध्यन्तीभ्यश्च वो नमो नम उगणाभ्यस्तृ-
 हतीभ्यश्च वो नमो नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो
 व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्च वो नमो नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च
 वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्यः,
 क्षुल्लकेभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्योऽरथेभ्यश्च वो नमो नमो रथेभ्यो
 रथपतिभ्यश्च वो नमो नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमः,
 क्षत्तृभ्यः सङ्ग्रहीतृभ्यश्च वो नमो नमस्तक्ष्मभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो
 नमः कुलालेभ्यः कर्मरिभ्यश्च वो नमो नमः पुञ्जिष्टैभ्यो निषादेभ्यश्च
 वो नमो नम इषुकृद्भ्यो धन्वकृद्भ्यश्च वो नमो नमो मृगयुभ्यः
 श्वनिभ्यश्च वो नमो नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमः ॥ ४ ॥

नमो भवाय च रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो
 नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च नमः कपर्दिने च व्युप्तकेशाय च
 नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च नमो गिरिशाय च शिपिविष्टाय

च नमो मीढुष्टमाय चेषुमते च नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो
 बृहते च वर्षीयसे च नमो वृद्धाय च संवृध्वने च नमो अग्रियाय
 च प्रथमाय च नम आशवे चाजिराय च नमः शीघ्रियाय च
 शीभ्याय च नम ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमः स्रोतस्याय च
 द्वीप्याय च ॥ ५ ॥

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च नमो
 मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्रियाय च नमः
 सोभ्याय च प्रतिसर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च नम उर्वर्याय
 च खल्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नमो वन्याय
 च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नम आशुषेणाय
 चाशुरथाय च नमः शूराय चावभिन्दते च नमो वर्मिणे च वरूथिने
 च नमो बिल्मिने च कवचिने च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय
 च ॥ ६ ॥

नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो
 दूताय च प्रहिताय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्तीक्ष्णेषवे
 चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च नमः स्नुत्याय च पथ्याय
 च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः सूद्याय च सरस्याय च नमो
 नाद्याय च वैशन्ताय च नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वर्ष्याय
 चावर्ष्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नम ईध्रियाय चातप्याय
 च नमो वात्याय च रेष्मियाय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय
 च ॥ ७ ॥

नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च नमः शङ्गाय च

पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमो अग्रेवधाय च दूरेवधाय च
 नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय नमः
 शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय
 च शिवतराय च नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः पार्याय चावार्याय
 च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नम आतार्याय चालाद्याय च नमः
 शष्याय च फेन्याय च नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च ॥ ८ ॥

नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय
 च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृह्याय च
 नमस्तल्याय च गेह्याय च नमः काठ्याय च गह्वरेष्ठाय च नमो
 हृदय्याय च निवेष्ट्याय च नमः पांसव्याय च रजस्याय च नमः
 शुष्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च नम ऊव्याय
 च सूम्याय च नमः पण्याय च पर्णशद्याय च नमोऽपगुरमाणाय
 चाभिघ्नते च नम आखिवदते च प्रखिवदते च नमो वः किरिकेभ्यो
 देवानां हृदयेभ्यो नमो विक्षीणकेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नम
 आनिरहतेभ्यो नम आमीवत्केभ्यः ॥ ९ ॥

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्रनीललोहित। एषां पुरुषाणामेषां पशूनां मा
 भेर्माऽरो मो एषां किं चनऽऽममत् ॥ या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा
 विश्वाहभेषजी। शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे ॥ इमां
 रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतिम् ॥ यथा नः
 शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥ मृडा नो
 रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते। यच्छं च योश्च
 मनुरायजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतौ ॥ मा नो महान्तमुत

मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम्। मा नोऽवधीः
 पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवो रुद्र रीरिषः॥ मा नस्तोके
 तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः। वीरान्मा
 नो रुद्र भामितोऽवधीर्हविष्मन्तो नमसा विधेम ते॥ आरात्ते
 गोघ्न उत पूरुषघ्ने क्षयद्वीराय सुम्रमस्मे ते अस्तु। रक्षा च नो अधि
 च देव ब्रूह्यधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः॥ स्तुहि श्रुतं गर्तसदं
 युवानं मृगं न भीममुपहृत्तुमुग्रम्। मृडा जरित्रे रुद्र स्तवानो
 अन्यन्ते अस्मन्निवपन्तु सेनाः॥ परिणो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि
 त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः। अव स्थिरा मघवञ्चस्तनुष्व मीद्वस्तोकाय
 तनयाय मृडय॥ मीदुष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव। परमे
 वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान आचर पिनाकं बिभ्रदागहि॥
 विकिरिद् विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः। यास्ते सहस्रं
 हेतयोऽन्यमस्मन्निवपन्तु ताः॥ सहस्राणि सहस्रधा बाहुवोस्त्व
 हेतयः। तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि॥ १०॥

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम्। तेषां सहस्रयोजने-
 ऽवधन्वानि तन्मसि॥ अस्मिन् महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि॥
 नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः, क्षमाचराः॥ नीलग्रीवाः
 शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः॥ ये वृक्षेषु सस्पिञ्जरा
 नीलग्रीवा विलोहिताः॥ ये भूतानामधिपतयो विशिखासः
 कपर्दिनः॥ ये अन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबन्तो जनान्॥ ये
 पथां पथिरक्षय ऐलबृदा यव्युधः॥ ये तीर्थानि प्रचरन्ति सृकावन्तो

निषङ्गिणः ॥ य एतावन्तश्च भूयांसश्च दिशो रुद्रा वितस्थिरे ॥
 तेषां सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि ॥ नमो रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां
 येऽन्तरिक्षे ये दिवि येषामन्नं वातो वरुषमिषवस्तेभ्यो दश
 प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो
 मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि ॥ ११ ॥

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव
 बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् ॥ यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु
 य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाऽऽविवेश तस्मै रुद्राय नमो
 अस्तु ॥ तमुष्टुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।

(ऋक्) यक्ष्वाँमहे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य ॥ अयं
 मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः । अयं मे विश्वभेषजोऽयं
 शिवाभिर्मर्शनः ॥

ये ते सहस्रमयुतं पाशा मृत्यो मर्त्याय हन्तवे । तान् यज्ञस्य
 मायया सर्वानव यजामहे । मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहा ॥ ओं
 नमो भगवते रुद्राय विष्णवे मृत्युर्मे पाहि । प्राणानां ग्रन्थिरसि रुद्रो
 मा विशान्तकः । तेनान्नेनाप्यायस्व ॥ नमो रुद्राय विष्णवे मृत्युर्मे
 पाहि ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ चमकप्रश्नः ॥

अग्नाविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः । द्युमैर्वाजेभिरागतम् ॥
 वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च
 मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च मे
 प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे
 वाक्क मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च म ओजश्च
 मे सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च
 मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थानि च मे परूषि च मे शरीराणि च
 मे ॥ १ ॥

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च
 मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षा च मे
 द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे
 धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे
 जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे वेद्यं च मे
 भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म ऋद्धं च म ऋद्धिश्च
 मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे ॥ २ ॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च
 मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे
 यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे
 संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च म ऋतं
 च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं
 च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे

सुदिनं च मे ॥ ३ ॥

ऊर्ध्वं मे सूनृता च मे पयश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च
मे सपीतिश्च मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मे औद्भिद्यं च मे रयिश्च
मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे बहु च मे भूयश्च
मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयवाश्च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च
मे ब्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च मे खल्वाश्च
मे गोधूमाश्च मे मसुराश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे श्यामकाश्च मे
नीवाराश्च मे ॥ ४ ॥

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे
वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे सीसं च मे त्रपुश्च मे श्यामं च
मे लोहं च मेऽग्निश्च मे आपश्च मे वीरुधश्च मे ओषधयश्च मे कृष्टपच्यं
च मेऽकृष्टपच्यं च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च यज्ञेन कल्पन्तां
वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे वसु च मे वसतिश्च मे
कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च मे एमश्च मे इतिश्च मे गतिश्च मे ॥ ५ ॥

अग्निश्च मे इन्द्रश्च मे सोमश्च मे इन्द्रश्च मे सविता च मे इन्द्रश्च मे
सरस्वती च मे इन्द्रश्च मे पूषा च मे इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च मे इन्द्रश्च
मे मित्रश्च मे इन्द्रश्च मे वरुणश्च मे इन्द्रश्च मे त्वष्टा च मे इन्द्रश्च मे
धाता च मे इन्द्रश्च मे विष्णुश्च मे इन्द्रश्च मेऽश्विनौ च मे इन्द्रश्च मे
मरुतश्च मे इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे पृथिवी च मे इन्द्रश्च
मेऽन्तरिक्षं च मे इन्द्रश्च मे द्यौश्च मे इन्द्रश्च मे दिशश्च मे इन्द्रश्च मे
मूर्धा च मे इन्द्रश्च मे प्रजापतिश्च मे इन्द्रश्च मे ॥ ६ ॥

अ॒शु॒श्च मे र॒श्मि॒श्च मेऽदा॑भ्य॒श्च मेऽधि॑पतिश्च म उपा॒शु॒श्च
 मेऽन्तर्या॑मश्च म ऐन्द्रवा॒यव॒श्च मे मैत्रा॑वरु॒णश्च म आ॒श्विन॒श्च मे
 प्रति॑प्र॒स्थान॒श्च मे शु॒क्रश्च मे म॒न्थी च म आ॒ग्रय॑णश्च मे वैश्वदे॒वश्च मे
 ध्रुव॑श्च मे वैश्वान॒रश्च म ऋ॒तुग्र॑हाश्च मेऽति॒ग्राह्या॑श्च म ऐन्द्रा॒ग्नश्च मे
 वैश्वदे॒वश्च मे मरु॑त्वतीया॑श्च मे माहेन्द्र॑श्च म आ॒दित्य॑श्च मे सा॒वि॒त्रश्च
 मे सार॑स्व॒तश्च मे पौ॒ष्णश्च मे पा॒त्नीव॒तश्च मे हारि॑योज॒नश्च मे ॥ ७ ॥

इ॒ध्मश्च मे ब॒र्हिश्च मे वेदि॑श्च मे धि॒ष्णि॒याश्च मे सु॒चश्च मे च॒मसा॑श्च मे
 ग्रा॒वा॒णश्च मे स्वर॑वश्च म उप॒र॒वाश्च मेऽधि॑ष॒वणे च मे द्रो॑णक॒ल॒शश्च
 मे वा॒यव्या॑नि च मे पू॒तभृ॑च्च म आ॒धव॑नीयश्च म आ॒ग्नी॒ध्रं च मे
 ह॒वि॒र्धानं॑ च मे गृ॒हाश्च मे स॒दश्च मे पुरो॑डाशा॑श्च मे प॒च॒ताश्च
 मेऽव॑भृथश्च मे स्व॒गाका॑रश्च मे ॥ ८ ॥

अ॒ग्निश्च मे घ॒र्मश्च मेऽर्क॑श्च मे सूर्य॑श्च मे प्रा॒णश्च मेऽश्व॑मे॒धश्च मे पृ॒थि॒वी
 च मेऽदि॑तिश्च मे दि॒तिश्च मे द्यौश्च मे श॒क्ररी॒र॒ङ्गुल॑यो दि॒शश्च मे
 य॒ज्ञेन॑ क॒ल्पन्ता॑मृ॒क्क मे साम॑ च मे स्तो॒मश्च मे य॒जुश्च मे दी॒क्षा च
 मे तप॑श्च म ऋ॒तुश्च मे व्र॒तं च मेऽहो॑रा॒त्रयोर्वृ॑ष्ट्या बृ॒हद्र॑थन्त॒रे च मे
 य॒ज्ञेन॑ क॒ल्पेता॑म् ॥ ९ ॥

ग॒र्भा॑श्च मे व॒त्साश्च मे त्र्य॒वि॒श्च मे त्र्य॒वी च मे दि॒त्यवा॑च्च मे दि॒त्यौही
 च मे प॒ञ्चा॒विश्च मे प॒ञ्चा॒वी च मे त्रि॒व॒त्सश्च मे त्रि॒व॒त्सा च मे
 तु॒र्यवा॑च्च मे तु॒र्यौही च मे प॒ष्ठवा॑च्च मे प॒ष्ठौही च म उ॒क्षा च मे
 व॒शा च म ऋ॒षभ॑श्च मे वे॒हच्च मेऽन॒ङ्गां च मे धे॒नुश्च म आ॒युर्य॑ज्ञेन॑
 क॒ल्पतां॑ प्रा॒णो य॒ज्ञेन॑ क॒ल्पता॑म॒पानो य॒ज्ञेन॑ क॒ल्पतां॑ व्या॒नो य॒ज्ञेन॑
 क॒ल्पतां॑ चक्षु॒र्य॒ज्ञेन॑ क॒ल्पता॑ः श्रो॒त्रं य॒ज्ञेन॑ क॒ल्पतां॑ मनो॑ य॒ज्ञेन॑

कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन
कल्पताम् ॥ १० ॥

एका च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च मे एकादश
च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश च
मे एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे
सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च मे एकत्रिंशच्च मे त्रयस्त्रिंशच्च
मे चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे षोडश च मे विंशतिश्च मे
चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च मे षड्विंशच्च मे
चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे वाजश्च
प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्रियश्चान्त्यायनश्चान्त्यश्च
भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च ॥ ११ ॥

इडा देवहर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शंसिषद्विधेदेवाः
सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मा हिंसीर्मधु मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु
वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधुमती देवेभ्यो वाचमुद्यासः शुश्रूषेण्या
मनुष्येभ्यस्तं मा देवा अवन्तु शोभायै पितरोऽनुमदन्तु ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ पुरुषसूक्तम् ॥

सहस्रशीर्षा पुरुषः। सहस्राक्षः सहस्रपात्। स भूमिं विश्वतो
 वृत्वा। अत्यतिष्ठदशाङ्गुलम्॥ पुरुष एवेदः सर्वम्। यद्धूतं
 यच्च भव्यम्। उतामृतत्वस्येशानः। यदन्नेनातिरोहति॥
 एतावानस्य महिमा। अतो ज्यायाःश्च पूरुषः। पादौऽस्य
 विश्वा भूतानि। त्रिपादस्यामृतं दिवि॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः।
 पादौऽस्येहाऽऽभवात्पुनः। ततो विश्वङ्मकामत। साशनानशने
 अभि॥ तस्माद्विराडजायत। विराजो अधि पूरुषः। स जातो
 अत्यरिच्यत। पश्चाद्भूमिमथो पुरः॥ यत्पुरुषेण हविषा। देवा
 यज्ञमतन्वत। वसन्तो अस्यऽऽसीदाज्यम्। ग्रीष्म इध्मः
 शरद्धविः॥ सप्तास्यऽऽसन् परिधयः। त्रिः सप्त समिधः कृताः।
 देवा यद्यज्ञं तन्वानाः। अबध्नन् पुरुषं पशुम्॥ तं यज्ञं बर्हिषि
 प्रौक्षन्। पुरुषं जातमग्रतः। तेन देवा अयजन्त। साध्या ऋषयश्च
 ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। सम्भृतं पृषदाज्यम्। पशून्स्ताःश्चक्रे
 वायव्यान्। आरण्यान्याम्याश्च ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। ऋचः
 सामानि जज्ञिरे। छन्दांसि जज्ञिरे तस्मात्। यजुस्तस्मादजायत॥
 तस्मादश्वा अजायन्त। ये के चोभयादतः। गावो ह जज्ञिरे तस्मात्।
 तस्माज्जाता अजावयः॥ यत्पुरुषं व्यदधुः। कतिधा व्यकल्पयन्।
 मुखं किमस्य कौ बाहू। कावूरू पादावुच्येते॥ ब्राह्मणोऽस्य
 मुखमासीत्। बाहू राजन्यः कृतः। ऊरू तदस्य यद्वैश्यः।
 पद्भ्यां शूद्रो अजायत॥ चन्द्रमा मनसो जातः। चक्षोः सूर्यो
 अजायत। मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च। प्राणाद्वायुरजायत॥ नाभ्यां

आसीदन्तरिक्षम्। शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत। पञ्चां भूमिर्दिशः
 श्रोत्रात्। तथा लोकाः अकल्पयन्॥ वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम्।
 आदित्यवर्णं तमसस्तु पारे॥ सर्वाणि रूपाणि विचित्य धीरः।
 नामानि कृत्वाऽभिवदन् यदास्तै॥ धाता पुरस्ताद्यमुदाजहार।
 शक्रः प्रविद्वान् प्रदिशश्चतस्रः। तमेवं विद्वानमृत इह भवति।
 नान्यः पन्था अयनाय विद्यते॥ यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः।
 तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्। ते ह नाकं महिमानः सचन्ते।
 यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः॥ अद्भ्यः सम्भूतः पृथिव्यै रसाच्च।
 विश्वकर्मणः समवर्तताधि। तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति। तत्पुरुषस्य
 विश्वमाजानमग्रे॥ वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम्। आदित्यवर्णं
 तमसः परस्तात्। तमेवं विद्वानमृत इह भवति। नान्यः पन्था
 विद्यतेऽयनाय॥ प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः। अजायमानो
 बहुधा विजायते। तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम्। मरीचीनां
 पदमिच्छन्ति वेधसः॥ यो देवेभ्य आतपति। यो देवानां पुरोहितः।
 पूर्वं यो देवेभ्यो जातः। नमो रुचाय ब्राह्मये॥ रुचं ब्राह्मं
 जनयन्तः। देवा अग्रे तदब्रुवन्। यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्।
 तस्य देवा असन् वशै॥ ह्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यौ। अहोरात्रे
 पार्श्वे। नक्षत्राणि रूपम्। अश्विनौ व्यात्तम्। इष्टं मनिषाण। अमुं
 मनिषाण। सर्वं मनिषाण॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ नारायणसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम् - ४/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - १३)

सहस्रशीर्षं देवं विश्वाक्षं विश्वशम्भुम्। विश्वं नारायणं देवमक्षरं
परमं पदम्। विश्वतः परमान्नित्यं विश्वं नारायणं हरिम्।
विश्वमेवेदं पुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति। पतिं विश्वस्यऽऽत्मेश्वरं
शाश्वतं शिवमच्युतम्। नारायणं महाज्ञेयं विश्वात्मानं
परायणम्। नारायणपरो ज्योतिरात्मा नारायणः परः। नारायण
परं ब्रह्म तत्त्वं नारायणः परः। नारायणपरो ध्याता ध्यानं नारायणः
परः। यच्च किञ्चिज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयतेऽपि वा ॥

अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः। अनन्तमव्ययं
कविं समुद्रेऽन्तं विश्वशम्भुवम्। पद्मकोशं प्रतीकाशं
हृदयं चाप्यधोमुखम्। अधो निष्ठा वितस्यान्ते नाभ्यामुपरि
तिष्ठति। ज्वालमालाकुलं भाती विश्वस्यऽऽयतनं महत्।
सन्ततं शिलाभिस्तुलम्बत्याकोशसन्निभम्। तस्यान्ते
सुषिरं सूक्ष्मं तस्मिन्त्सर्वं प्रतिष्ठितम्। तस्य मध्ये महान-
ग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखः। सोऽग्रभुग्विभजन्तिष्ठन्नाहारमजरः
कविः। तिर्यगूर्ध्वमधः शायी रश्मयस्तस्य सन्तता। सन्तापयति
स्वं देहमापादतलमस्तकः। तस्य मध्ये वह्निशिखा अणीयोर्ध्वा
व्यवस्थितः। नीलतौयदमध्यस्थाद्विद्युल्लेखेव भास्वरा।
नीवारशूकवत्तन्वी पीता भास्वत्यणूपमा। तस्याः शिखाया
मध्ये परमात्मा व्यवस्थितः। स ब्रह्म स शिवः स हरिः
सेन्द्रः सोऽक्षरः परमः स्वराट् ॥ ऋतं सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं

कृष्णपिङ्गलम्। ऊर्ध्वरेतं विरूपाक्षं विश्वरूपाय वै नमो नमः।

नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि। तन्नो विष्णुः प्रचोदयात्।

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि यो
अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विष्णोरराटमसि
विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोः श्रप्रैस्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवमसि
वैष्णवमसि विष्णवे त्वा ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ विष्णुसूक्तम् ॥

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि यो
अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥

तदस्य प्रियमभिपाथौ अश्याम्। नरो यत्र देवयवो मदन्ति।
उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था। विष्णोः पदे परमे मध्व उत्थसः।
प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्याय। मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु। अधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा। परो
मात्रया तनुवा वृधान। न ते महित्वमन्वश्रुवन्ति ॥

उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देवत्वम्। परमस्य विथ्से।
विचक्रमे पृथिवीमेष एताम्। क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्।
ध्रुवासौ अस्य कीरयो जनासः। उरुक्षितिः सुजनिमाचकार।
त्रिर्देवः पृथिवीमेष एताम्। विचक्रमे शतर्चसं महित्वा। प्र
विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान्। त्वेषुह्यस्य स्थविरस्य नाम ॥

॥ भूसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय संहिता काण्डम् - १/प्रपाठकः - ५/अनुवाकः - ३)

भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणाऽन्तरिक्षं महित्वा। उपस्थे ते देव्यदितेऽग्नि-
मन्नादमन्नाद्यायाऽऽदधे। आऽयङ्गौः पृश्निरक्रमीदसनन्मातरं
पुनः। पितरं च प्रयन्त्सुवः। त्रिंशद्धाम वि राजति वाक्पतङ्गाय
शिश्निये। प्रत्यस्य वह द्युभिः। अस्य प्राणादपानत्यन्तश्चरति
रोचना। व्यख्यन् महिषः सुवः॥

यत्त्वां क्रुद्धः परोवप मन्युना यदवर्त्या। सुकल्पमग्ने तत्तव
पुनस्त्वोदीपयामसि। यत्ते मन्युपरोक्षस्य पृथिवीमनु दध्वसे।
आदित्या विश्वे तद्देवा वसवश्च समाभरन्। मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं
विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु। बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे
देवा इह मादयन्ताम्। सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्तर्षयः
सप्त धाम प्रियाणि।

सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरापृणस्वा घृतेन।
पुनरूर्जा नि वर्तस्व पुनरग्न इषाऽऽयुषा। पुनर्नः पाहि विश्वतः। सह
ख्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया। विश्वप्स्त्रिया विश्वतस्परि।
लेकः सलेकः सुलेकस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा वियन्तु केतः
सकेतः सुकेतस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा वियन्तु विवस्वां
अदितिर्देवजूतिस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा वियन्तु।

॥ दुर्गा सूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम् - ४/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - २)

जा॒तवे॑द॒से सु॒नवा॒म सोमं॑ म॒राती॒यतो॑ नि॒दहा॑ति वे॒दः ।
स नः॑ प॒रुष॑दति दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा ना॒वेव॑ सि॒न्धुं दु॒रिता॑ऽत्य॒ग्निः ॥ १ ॥

ताम॒ग्निव॑र्णां तप॑सा ज्वल॒न्तीं वैरो॑चनीं क॒र्मफ॑लेषु जुष्टा॑म् ।
दु॒र्गा दे॒वीः श॑रण॒महं॑ प्रप॑द्ये सु॒तर॑सि तर॒से नमः॑ ॥ २ ॥

अ॒ग्ने त्वं पा॑र॒या नव्यो॑ अ॒स्मान्थ॒स्वस्ति॑भि॒रति॑ दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा ।
पू॒श्च पृ॒थ्वी ब॑हु॒ला न उ॒र्वी भवा॑ तो॒काय॑ तन॒याय॑ शं॒योः ॥ ३ ॥

वि॒श्वानि॑ नो दु॒र्गहा॑ जा॒तवे॑दः सि॒न्धुं न ना॒वा दु॒रिता॑ऽति॒पर॑षि ।
अ॒ग्ने अ॒त्रि॒वन्म॑न॒सा गृ॒णानो॑ऽस्माकं बो॒ध्यवि॑ता त॒नूना॑म् ॥ ४ ॥

पृ॒त॒ना जि॒तः स॑ह॒मान॑मु॒ग्रम॒ग्निः हु॒वेम॑ प॒रमा॑त्स॒धस्था॑त् ।
स नः॑ प॒रुष॑दति दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा क्षा॑म॒द्दे॒वो अ॒ति दु॒रिता॑त्य॒ग्निः ॥ ५ ॥

प्र॒त्नोषि॑ क॒मीड्यो॑ अध्व॒रेषु॑ स॒नाच्च॑ हो॒ता नव्य॑श्च स॒त्सि॑ ।
स्वा॒ञ्चाग्ने॑ त॒नुवं॑ पि॒प्रय॑स्वा॒स्मभ्यं॑ च सौ॒भग॑माय॒जस्व ॥ ६ ॥

गोभि॑र्जुष्ट॒मयु॑जो निषि॑क्तं तवै॒न्द्र वि॑ष्णो॒रनु॑सञ्चरे॒म ।
नाक॑स्य पृ॒ष्ठम॒भि सं॑वसा॒नो वै॑ष्ण॒वीं लो॒क इ॒ह मा॑दयन्ताम् ॥ ७ ॥

का॒त्याय॑नाय॒ वि॒द्महे॑ क॒न्यकु॑मारि॒ धीम॑हि ।
तन्नो॑ दु॒र्गिः प्र॒चोद॑यात् ॥

॥ श्रीसूक्तम् ॥

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् ।
चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आवह ॥ १ ॥

तां म आवह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।
यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् ॥ २ ॥

अश्वपूर्वा रथमध्यां हस्तिनादप्रबोधिनीम् ।
श्रियं देवीमुपह्वये श्रीर्मादेवीर्जुषताम् ॥ ३ ॥

कां सोऽस्मितां हिरण्यप्राकारामार्द्रां ज्वलन्तीं तृप्तां तर्पयन्तीम् ।
पद्मे स्थितां पद्मवर्णां तामिहोपह्वये श्रियम् ॥ ४ ॥

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुदाराम् ।
तां पद्मिनीमीं शरणमहं प्रपद्येऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे ॥ ५ ॥

आदित्यवर्णे तपसोऽधिजातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।
तस्य फलानि तपसा नुदन्तु मायान्तरायाश्च बाह्या अलक्ष्मीः ॥ ६ ॥

उपैतु मां देवसखः कीर्तिश्च मणिना सह ।
प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं ददातु मे ॥ ७ ॥

क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठामलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् ।
अभूतिमसमृद्धिं च सर्वा निर्णुद मे गृहात् ॥ ८ ॥

गन्धद्वारां दुराधरूपां नित्यपुष्टां करीषिणीम् ।
ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम् ॥ ९ ॥

मन॑सः का॒ममाकू॑तिं वा॒चः स॒त्यम॑शीमहि ।
प॒शूनां॑ रू॒पम॑न्नस्य॒ मयि॑ श्रीः श्र॑यतां यशः ॥ १० ॥

क॒र्दमे॑न प्र॒जाभू॑ता म॒यि स॑म्भ॒व क॒र्दम॑ ।
श्रि॒यं वा॒सय॑ मे कु॒ले मा॒तरं॑ प॒द्ममा॑लिनीम् ॥ ११ ॥

आपः॑ सृजन्तु स्नि॒ग्धानि॑ चि॒ह्नीत॑ व॒स मे॒ गृहे॑ ।
नि च॑ दे॒वीं मा॒तरं॑ श्रि॒यं वा॒सय॑ मे कु॒ले ॥ १२ ॥

आ॒र्द्रा पु॒ष्करि॑णीं पु॒ष्टिं सु॒वर्णां॑ है॒ममा॑लिनीम् ।
सूर्या॑ हि॒रण्मयीं॑ ल॒क्ष्मीं॑ जा॒तवे॑दो म॒ आव॑ह ॥ १३ ॥

आ॒र्द्रा यः॑ करि॑णीं य॒ष्टिं पि॒ङ्गलां॑ प॒द्ममा॑लिनीम् ।
च॒न्द्रां हि॒रण्मयीं॑ ल॒क्ष्मीं॑ जा॒तवे॑दो म॒ आव॑ह ॥ १४ ॥

तां म॒ आव॑ह जा॒तवे॑दो ल॒क्ष्मीम॑न॒पगा॑मिनीम् ।
यस्यां॑ हि॒रण्यं॑ प्रभू॒तं गा॒वो दा॒स्योऽश्वान्॑ वि॒न्देयं॑ पु॒रुषा॑न॒हम् ॥ १५ ॥

महा॑दे॒व्यै च॑ वि॒द्महे॑ वि॒ष्णुप॒त्न्यै च॑ धीमहि ।
तन्नो॑ ल॒क्ष्मीः प्र॑चोदया॑त् ॥

॥ मेधासूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम् - ४/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - ४१-४४)

मे॒धादे॒वी जु॒षमा॑णा न॒ आगा॑द्वि॒श्वाची॑ भ॒द्रा सु॑मन॒स्यमा॑ना। त्वया
जु॒ष्टा नु॑दमा॒ना दुरु॑क्ता॒न् बृ॒हद्व॑दे॒म वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑। त्वया जु॒ष्ट
ऋ॒षिर्भ॑वति दे॒वि त्वया॑ ब्र॒ह्माऽऽग॑तश्रीरु॒त त्वया॑। त्वया जु॒ष्टश्चि॑त्रं
वि॒न्दते॑ वसु॒ सानो॑ जुषस्व॒ द्रवि॑णो न मे॒धे ॥ मे॒धां म॒ इन्द्रो॑ द॒दातु॑
मे॒धां दे॒वी सर॑स्वती। मे॒धां मे॑ अ॒श्विना॑वु॒भावाध॑त्तां पु॒ष्कर॑स्रजा।
अ॒प्सरा॑सु च॒ या मे॒धा ग॑न्धर्वेषु च॒ यन्मनः॑। दै॒वी मे॒धा सर॑स्वती
सा मा॑ मे॒धा सु॒रभि॑र्जुषता॒ऽस्वाहा॑ ॥ आ मा॑ मे॒धा सु॒रभि॑र्वि॒श्वरू॑पा
हि॒र॒ण्यव॑र्णा जगती जग॒म्या। ऊ॒र्जस्व॑ती पयसा पि॒न्वमा॑ना सा मा॑
मे॒धा सु॒प्रती॑का जुषन्ताम्। मयि॑ मे॒धां मयि॑ प्र॒जां मय्य॑ग्निस्तेजो॑
द॒धातु॑ मयि॑ मे॒धां मयि॑ प्र॒जां मयीन्द्र॑ इन्द्रि॒यं द॑धातु॒ मयि॑ मे॒धां मयि॑
प्र॒जां मयि॑ सूर्यो॑ भ्राजो॑ द॒धातु॑।

॥ भाग्यसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणम् अष्टकम् - ३/प्रश्नः - ८/अनुवाकम् - ९)

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रा वरुणा प्रातरश्विना ।
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम ॥ १ ॥

प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्ता ।
आर्द्धश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह ॥ २ ॥

भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवददन्नः ।
भगप्रणो जनय गोभिरश्वैर्भगप्रनृभिर्नृवन्तः स्याम ॥ ३ ॥

उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।
उतोदिता मघवन्त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम ॥ ४ ॥

भग एव भगवांस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।
तं त्वा भग सर्व इज्जौहवीमि सनो भग पुर एता भवेह ॥ ५ ॥

समध्वरायोषसोऽनमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय ।
अर्वाचीनं वसुविदं भग्नो रथमिवाश्वावाजिन आवहन्तु ॥ ६ ॥

अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीनायूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥

यो माऽग्ने भागिनं सन्तमथाभागं चिकीर्षति ।
अभागमग्ने तं कुरु मामग्ने भागिनं कुरु ॥ ८ ॥

॥ पवमानसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणम् अष्टकम् - १/प्रश्नः - ४/अनुवाकः - ८)

(तैत्तिरीय संहिता काण्डम् - ५/प्रपाठकः - ६/अनुवाकः - १)

ॐ तच्छं योरावृणीमहे। गातुं यज्ञाय। गातुं यज्ञपतये। दैवीः
स्वस्तिरस्तु नः। स्वस्तिर्मानुषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम्। शं
नो अस्तु द्विपदै। शं चतुष्पदे। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः।

दधिक्राव्णो अकार्षम्। जिष्णोरश्वस्य वाजिनः। सुरभिनो
मुखाकरत्। प्रण आयूँषि तारिषत्।

आपो हि ष्ठा मयो भुवस्ता न ऊर्जे दधातन। महेरणाय चक्षसे। यो
वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयते ह नः। उशतीरिव मातरः। तस्मा
अरङ्गमामवो यस्य क्षयाय जिवन्थ। आपो जनयथा च नः॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः कश्यपो यास्विन्द्रः। अग्निं
या गर्भं दधिरे विरूपास्ता न आपः शङ् स्योना भवन्तु॥

यासाँ राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यं जनानाम्।
मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्ता न आपः शङ् स्योना भवन्तु॥

यासाँ देवा दिवि कृण्वन्ति भक्षं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति। याः
पृथिवीं पयसोन्दन्ति शुक्रास्ता न आपः शङ् स्योना भवन्तु॥

शिवेन मा चक्षुषा पश्यताऽऽपः शिवया तनुवोप स्पृशत त्वचं मे।
सर्वाँ अग्नीँ रप्सुषदो हुवे वो मयि वर्चो बलमोजो नि धत्त॥

पवमानः सुवर्जनः। पवित्रेण विचर्षणिः। यः पोता स पुनातु
मा। पुनन्तु मा देवजनाः। पुनन्तु मनवो धिया। पुनन्तु विश्व
आयवः। जातवेदः पवित्रवत्। पवित्रेण पुनाहि मा। शुक्रेण
देवदीद्यत्। अग्ने क्रत्वा क्रतूँ रनु। यत्तै पवित्रमर्चिषि। अग्ने

वित॑तमन्तरा॑ । ब्रह्म॑ तेन॑ पुनीमहे । उ॒भाभ्या॑ दे॒वस॒वितः॑ । प॒वित्रेण॑
 स॒वेन॑ च । इ॒दं ब्रह्म॑ पुनीमहे । वै॒श्वदे॒वी पु॒नती॑ दे॒व्यागा॑त् । यस्यै॑
 ब॒ह्वीस्त॒नुवो॑ वी॒तपृ॑ष्ठाः । तया॑ म॒दन्तः॑ स॒धमा॑द्येषु । व॒यः॒ स्याम॑
 प॒तयो॑ र॒यीणाम् । वै॒श्वान॒रो र॒श्मिभि॑र्मा पु॒नातु॑ । वा॒तः प्रा॒णेने॑षि॒रो
 म॒यो भूः । द्यावा॑पृ॒थिवी॑ प॒यसा॑ प॒योभिः॑ । ऋ॒ताव॑री य॒ज्ञिये॑ मा
 पुनी॑ताम् । बृ॒हद्भिः॑ स॒वित॒स्तृभिः॑ । व॒र्षिष्ठै॑र्दे॒वम॒न्मभिः॑ । अ॒ग्ने
 दक्षैः॑ पु॒नाहि॑ मा । येन॑ दे॒वा अपु॑नत । येन॑ऽऽपो॑ दि॒व्यङ्क॑शः । तेन॑
 दि॒व्येन॑ ब्रह्म॑णा । इ॒दं ब्रह्म॑ पुनीमहे । यः पा॒वमा॑नीर॒ध्येति॑ । ऋ॒षिभिः॑
 सम्भृ॑त॒ रस॑म् । सर्व॑ स पू॒तम॑श्नाति । स्व॒दितं॑ मा॒तरि॑श्व॒ना ।
 पा॒वमा॑नीर्यो अ॒ध्येति॑ । ऋ॒षिभिः॑ सम्भृ॑त॒ रस॑म् । तस्मै॑ स॒रस्व॑ती
 दु॒हे । क्षीर॑ स॒र्पिर्मधू॑दकम् ॥ पा॒वमा॑नीः स्व॒स्त्यय॑नीः । सु॒दुघा॑हि
 प॒यस्व॑तीः । ऋ॒षिभिः॑ सम्भृ॑तो र॒सः । ब्रा॒ह्मणेष्व॑मृ॒त हित॑म् ।
 पा॒वमा॑नीर्दि॒शन्तु॑ नः । इ॒मं लो॒कम॑थो अ॒मुम् । का॒मान्त॑स॒मर्ध॑यन्तु
 नः । दे॒वीर्दे॒वैः स॒माभृ॑ताः । पा॒वमा॑नीः स्व॒स्त्यय॑नीः । सु॒दुघा॑हि
 घृ॒तश्चु॑तः । ऋ॒षिभिः॑ सम्भृ॑तो र॒सः । ब्रा॒ह्मणेष्व॑मृ॒त हित॑म् ।
 येन॑ दे॒वाः प॒वित्रेण॑ । आ॒त्मानं॑ पु॒नते॑ सदा॑ । तेन॑ स॒हस्र॑धा॒रेण॑ ।
 पा॒वमा॑न्यः पु॒नन्तु॑ मा । प्रा॒जाप॑त्यं प॒वित्र॑म् । श॒तोद्या॑म॒
 हि॒रण्म॑यम् । तेन॑ ब्रह्म॑ विदो॑ व॒यम् । पू॒तं ब्रह्म॑ पुनीमहे । इन्द्रः॑
 सु॒नीती॑ स॒हमा॑ पु॒नातु॑ । सोमः॑ स्व॒स्त्या व॑रुणः स॒मीच्या॑ । य॒मो
 राजा॑ प्रमृ॒णाभिः॑ पु॒नातु॑ मा । जा॒तवे॑दा मो॒र्जय॑न्त्या पु॒नातु॑ । भूर्भुवः॑
 सु॒वः ।

तच्छं॑ योरावृणीमहे । गा॒तुं य॒ज्ञाय॑ । गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये । दैवीः॑

स्वस्तिरस्तु नः। स्वस्तिर्मानुषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम्। शं
नो अस्तु द्विपदै। शं चतुष्पदे।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ आयुष्यसूक्तम् ॥

यो ब्रह्मा ब्रह्मण उज्जहार प्राणैः शिरः कृत्तिवासाः पिनाकी।
ईशानो देवः स न आयुर्दधातु तस्मै जुहोमि हविषा घृतेन ॥ १ ॥

विभ्राजमानः सरिरस्य मध्याद्रोचमानो घर्मरुचिर्य आगात् ।
स मृत्युपाशानपनुद्य घोराणिहायुषेणो घृतमत्तु देवः ॥ २ ॥

ब्रह्मज्योतिर्ब्रह्मपत्नीषु गर्भं यमादधात् पुरुरूपं जयन्तम् ।
सुवर्णरम्भग्रहर्मकर्मचर्यं तमायुषे वर्धयामो घृतेन ॥ ३ ॥

श्रियं लक्ष्मीमौबलामम्बिकां गां षष्ठीं च यामिन्द्रसेनेत्युदाहुः।
तां विद्यां ब्रह्मयोनिं सरूपाणिहायुषे तर्पयामो घृतेन ॥ ४ ॥

दाक्षायण्यः सर्वयोन्यः स योन्यः सहस्रशो विश्वरूपा विरूपाः।
ससूनवः सपतयः सयूथ्या आयुषेणो घृतमिदं जुषन्ताम् ॥ ५ ॥

दिव्या गणा बहुरूपाः पुराणा आयुश्छिदो नः प्रमथन्तु वीरान् ।
तेभ्यो जुहोमि बहुधा घृतेन मा नः प्रजां रीरिषो मौत वीरान् ॥ ६ ॥

एकः पुरस्ताद्य इदं बभूव यतो बभूव भुवनस्य गोपाः।
यमप्येति भुवनं साम्पराये स नो हविर्घृतमिहायुषेत्तु देवः ॥ ७ ॥

वसून् रुद्रानादित्यान् मरुतोऽथ साध्यान् ऋभून् यक्षान्
गन्धर्वांश्च पितृंश्च विश्वान्।

भृ॒गून् सर्पां॑श्चाङ्गिरसो॑ऽथ सर्वा॑न् घृ॒तं हु॒त्वा स्वायु॑ष्या महया॑म
श॒श्वत् ॥ ८ ॥

विष्णो॑ त्वं नो अ॒न्तमः॑ शर्म॑ यच्छ सह॒न्त्य।
प्र॒तेधारा॑ मधु॒श्चुत॑ उ॒त्सं दु॒हते॑ अक्षि॒तम् ॥
॥ ॐ शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑ ॥

॥ नवग्रहसूक्तम् ॥

आ स॒त्येन॑ रज॒सा वर्त॑मानो नि॒वेश्य॑न्नमृ॒तं म॒र्त्यं च। हि॒रण्यये॑न
स॒विता रथे॑नाऽदे॒वो या॑ति भुव॒ना वि॒पश्य॑न्। अ॒ग्निं दू॒तं वृ॒णीमहे॑
हो॒तारं वि॒श्ववे॑दसम्। अ॒स्य य॒ज्ञस्य॑ सु॒क्रतु॑म् ॥ येषा॑मीशे॑ प॒शुपतिः॑
प॒शूनां चतु॑ष्पदा॒मुत च॑ द्वि॒पदा॑म्। नि॒ष्क्री॑तोऽयं य॒ज्ञियं॑ भा॒गमे॑तु
रा॒यस्यो॑षा यज॑मानस्य सन्तु ॥

अधिदे॒वता प्र॒त्यधि॑दे॒वता स॒हिताय॑ आदि॒त्याय॑ नमः ॥ १ ॥

अ॒ग्निर्मू॒र्द्धा दि॒वः क॒कुत्प॑तिः पृथि॒व्या अ॒यम्। अ॒पां रेता॑ंसि
जि॒न्वति॑। स्यो॒ना पृथि॒वि भवा॑ऽनृ॒क्षरा नि॒वेश॑नी। यच्छा॒नः शर्म॑
स॒प्रथाः॑। क्षेत्र॑स्य पति॒ना वयं॑ हि॒ते नै॒व जया॑मसि। गा॒मश्च॑
पोष॑यित्वा स नो मृ॒डाती॑दृशे ॥

अधिदे॒वता प्र॒त्यधि॑दे॒वता स॒हिताय॑ अ॒ङ्गारका॑य नमः ॥ २ ॥

प्र॒वः शु॒क्राय॑ भा॒नवे॑ भर॒ध्वं ह॒व्यं म॒तिं चा॒ग्नये॑ सु॒पूत॑म् ॥
यो दै॒व्यानि॑ मा॒नुषा॑ ज॒नूष्प॑न्तर्वि॒श्वानि॑ वि॒द्म ना॒ जिगा॑ति ॥
इन्द्रा॑णीमा॒सु ना॒रिषु॑ सु॒पत्नी॑म॒हम॑श्रवम्। न ह्य॑स्या अ॒पर॑ञ्च॒न
ज॒रसा॑ मर॒ते प॑तिः ॥ इन्द्रं॑ वो वि॒श्वत॑स्प॒रि हवा॑महे ज॒नैभ्यः॑।

अस्माकमस्तु केवलः ॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय शुक्राय नमः ॥ ३ ॥

आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णियम्। भवा वाजस्य
सङ्गथे ॥ अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा। अग्निं
च विश्वशम्भुवमापश्च विश्वभेषजीः। गौरी मिमाय सलिलानि
तक्षत्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी बभूवुषी
सहस्राक्षरा परमे व्योमन्।

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय सोमाय नमः ॥ ४ ॥

उद्बुध्यस्वान्ने प्रतिजागृह्येनमिष्टापूर्ते सःसृजेथामयं च। पुनः
कृण्वःस्त्वा पितरं युवानमन्वाताःसीत्वयि तन्तुमेतम् ॥ इदं
विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम्। समूढमस्यपाः सुरे ॥ विष्णो
रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोः श्रघ्रैस्थो विष्णोः स्यूरसि
विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि विष्णावे त्वा।

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बुधाय नमः ॥ ५ ॥

बृहस्पते अतियदर्यो अहौद्विमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु। यदीदयच्छवसर्त-
प्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ॥ इन्द्रमरुत्व इह
पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य। तव प्रणीती तव
शूरशर्मन्नाविवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ॥ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं
पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचो वेन आवः। सबुधिया उपमा अस्य विष्ठाः
सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बृहस्पतये नमः ॥ ६ ॥

शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतयै। शंयोरभिस्रवन्तु
नः॥ प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता बभूव।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम्। इमं
यमप्रस्तरमाहि सीदाऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः। आत्वा मन्त्राः
कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय शनैश्चराय नमः ॥ ७ ॥

कया नश्चित्र आभुवदूती सदावृधः सखा। कया शचिष्ठया वृता।
आऽयङ्गौः पृश्निरक्रमीदसनन्मातरं पुनः। पितरं च प्रयन्त्सुवः।
यत्ते देवी निरऋतिराबबन्ध दाम ग्रीवास्वविचर्त्यम्। इदं ते
तद्विष्याम्यायुषो न मध्यादथाजीवः पितुमद्वि प्रमुक्तः॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय राहवे नमः ॥ ८ ॥

केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसै। समुषद्भिरजायथाः॥
ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्। श्येनो
गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्यैति रेभन्। (ऋक्)
सचित्र चित्रं चितयन् तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम्। चन्द्रं
रयिं पुरुवीरं बृहन्तं चन्द्रचन्द्राभिर्गृणते युवस्व॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय केतवे नमः ॥ ९ ॥

॥ ॐ आदित्यादि नवग्रहदेवताभ्यो नमो नमः ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ नक्षत्रसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणम् अष्टकम् - ३/प्रश्नः - १)

(तैत्तिरीय संहिता काण्डम् - ३/प्रपाठकः - ५/अनुवाकः - १)

अ॒ग्निर्नः॑ पा॒तु कृ॒त्तिकाः॑ । नक्ष॑त्रं दे॒वमिन्द्रि॑यम् । इ॒दमा॑सां
विच॑क्षणम् । ह॒विरा॑सं जु॒होत॑न । यस्य॑ भा॒न्ति र॒श्मयो॑ यस्य॑
के॒तवः॑ । यस्ये॒मा वि॒श्वा भुव॑नानि स॒र्वौ । स कृ॒त्तिकाभि॑-
र॒भिसं॑वसानः । अ॒ग्निर्नो॑ दे॒वः सु॒विते॑ द॒धातु॑ ॥ १ ॥

प्र॒जाप॑ते रोहि॒णी वे॑तु प॒त्नी । वि॒श्वरू॑पा बृ॒हती चि॒त्रभा॑नुः । सा नो॑
य॒ज्ञस्य॑ सु॒विते॑ द॒धातु॑ । यथा॑ जी॒वेम॑ श॒रदः॑ स॒वीराः॑ । रोहि॒णी
दे॒व्युद॑गात्पु॒रस्ता॑त् । वि॒श्वा रू॒पाणि॑ प्र॒तिमो॑द॒माना । प्र॒जाप॑तिः
ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्ती । प्रि॒या दे॒वाना॑मु॒पया॑तु य॒ज्ञम् ॥ २ ॥

सोमो॑ राजा॑ मृ॒गशी॑रुषेण आ॒गन् । शि॒वं नक्ष॑त्रं प्रि॒यम॑स्य॒ धाम॑ ।
आ॒प्याय॑मानो बहु॒धा जने॑षु । रे॒तः प्र॒जां यज॑माने द॒धातु॑ । यत्ते
नक्ष॑त्रं मृ॒गशी॑रुषमस्ति । प्रि॒यः रा॑जन् प्रि॒यत॑मं प्रि॒याणा॑म् । तस्मै॑
ते सोम॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम॑ । शं न॑ ए॒धि द्वि॒पदे॑ शं च॒तुष्प॑दे ॥ ३ ॥

आ॒र्द्रया॑ रु॒द्रः प्रथ॑मा न ए॒ति । श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॑ प॒तिर॑घ्नियाना॑म् ।
नक्ष॑त्रमस्य ह॒विषा॑ वि॒धेम॑ । मा नः॑ प्र॒जाः री॑रिषन्मो॒त वी॒रान् ।
हे॒ती रु॒द्रस्य॑ परि॒णो वृ॑णक्तु । आ॒र्द्रा नक्ष॑त्रं जुष॒ताः ह॒विर्नः॑ ।
प्र॒मुञ्च॑मानौ दुरि॒तानि॑ वि॒श्वा । अ॒पाघ॑शः स॒न्नुद॑तामरा॒तिम् ॥ ४ ॥

पुन॑र्नो दे॒व्यदि॑तिः स्पृ॒णोतु॑ । पुन॑र्वसू नः पुन॑रेता॑ य॒ज्ञम् । पुन॑र्नो
दे॒वा अ॒भिय॑न्तु स॒र्वौ । पुनः॑ पुन॑र्वो ह॒विषा॑ य॒जामः॑ । ए॒वा न
दे॒व्यदि॑तिरन॒र्वा । वि॒श्वस्य॑ भ॒र्त्री जग॑तः प्र॒तिष्ठा॑ । पुन॑र्वसू ह॒विषा॑

वर्धयन्ती। प्रियं देवानामप्येतु पाथः ॥ ५ ॥

बृहस्पतिः प्रथमं जायमानः। तिष्यं नक्षत्रमभि सम्बभूव। श्रेष्ठो देवानां पृतनासु जिष्णुः। दिशोऽनु सर्वा अभयं नो अस्तु। तिष्यः पुरस्तादुत मध्यतो नः। बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चात्। बाधेतां द्वेषो अभयं कृणुताम्। सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ ६ ॥

इदं सर्पेभ्यो हविरस्तु जुष्टम्। आश्रेषा येषामनुयन्ति चेतः। ये अन्तरिक्षं पृथिवीं क्षियन्ति। ते नः सर्पासो हवमार्गमिष्टाः। ये रौचने सूर्यस्यापि सर्पाः। ये दिवं देवीमनुसञ्चरन्ति। येषामाश्रेषा अनुयन्ति कामम्। तेभ्यः सर्पेभ्यो मधुमज्जुहोमि ॥ ७ ॥

उपहृताः पितरो ये मघासु। मनोजवसः सुकृतः सुकृत्याः। ते नो नक्षत्रे हवमार्गमिष्टाः। स्वधाभिर्यज्ञं प्रयतं जुषन्ताम्। ये अग्निदग्धा येऽनग्निदग्धाः। येऽमुं लोकं पितरः क्षियन्ति। याङ्श्च विद्मया उ च न प्रविद्म। मघासु यज्ञं सुकृतं जुषन्ताम् ॥ ८ ॥

गवां पतिः फल्गुनीनामसि त्वम्। तदर्यमन् वरुणमित्र चारु। तं त्वा वयं सनितारं सनीनाम्। जीवा जीवन्तमुप संविशेम। येनेमा विश्वा भुवनानि सञ्जिता। यस्य देवा अनुसंयन्ति चेतः। अर्यमा राजाऽजरस्तु विष्मान्। फल्गुनीनामृषभो रौरवीति ॥ ९ ॥

श्रेष्ठो देवानां भगवो भगासि। तत्त्वा विदुः फल्गुनीस्तस्य वित्तात्। अस्मभ्यं क्षत्रमजरं सुवीर्यम्। गोमदश्ववदुपसन्नुदेह। भगौ ह दाता भग इत्प्रदाता। भगौ देवीः फल्गुनीराविवेश। भगस्येत्तं प्रसवं गमेम। यत्र देवैः सधमादं मदेम ॥ १० ॥

आयातु देवः सवितोपयातु। हिरण्ययेन सुवृता रथेन। वहन् हस्तः सुभगं विद्वानापसम्। प्रयच्छन्तं पपुरि पुण्यमच्छ। हस्तः प्रयच्छ त्वमृतं वसीयः। दक्षिणेन प्रतिगृभ्णीम एनत्। दातारमद्य सविता विदेय। यो नो हस्ताय प्रसुवाति यज्ञम्॥ ११ ॥

त्वष्टा नक्षत्रमभ्येति चित्राम्। सुभगं ससं युवतिः रोचमानाम्। निवेशयन्नमृतान्मर्त्यांश्च। रूपाणि पिशन् भुवनानि विश्वा। तन्नस्त्वष्टा तदु चित्रा विचष्टाम्। तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम्। तन्नः प्रजां वीरवतीः सनोतु। गोभिर्नो अश्वैः समनक्तु यज्ञम्॥ १२ ॥

वायुर्नक्षत्रमभ्येति निष्ठाम्। तिग्मशृङ्गो वृषभो रोरुवाणः। समीरयन् भुवना मातरिश्वा। अप द्वेषांसि नुदतामरातीः। तन्नो वायुस्तदु निष्ठ्या शृणोतु। तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम्। तन्नो देवासो अनुजानन्तु कामम्। यथा तरैम दुरितानि विश्वा॥ १३ ॥

दूरमस्मच्छत्रवो यन्तु भीताः। तदिन्द्राग्नी कृणुतां तद्विशारखे। तन्नो देवा अनुमदन्तु यज्ञम्। पश्चात् पुरस्तादभयं नो अस्तु। नक्षत्राणामधिपत्नी विशारखे। श्रेष्ठाविन्द्राग्नी भुवनस्य गोपौ। विषूचः शत्रूनपबाधमानौ। अप क्षुधं नुदतामरातिम्॥ १४ ॥

पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तात्। उन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाय। तस्यां देवा अधिसंवसन्तः। उत्तमे नाक इह मादयन्ताम्। पृथ्वी सुवर्चा युवतिः सजोषाः। पौर्णमास्युदगाच्छोभमाना। आप्याययन्ती दुरितानि विश्वा। उरुं दुहां यजमानाय यज्ञम्॥ १५ ॥

ऋ॒द्ध्यास्मि॑ ह॒व्यैर्नम॑सोपसद्यः। मि॒त्रं दे॒वं मि॒त्रधे॑यं नो अस्तु।
अ॒नू॒रा॒धा॒न् ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्तः। श॒तं जी॑वेम श॒रदः॑ स॒वीराः॑। चि॒त्रं
नक्ष॑त्रमुद॒गात्पु॒रस्ता॑त्। अ॒नू॒रा॒धा स॒ इति॑ यद्वद॑न्ति। तन्मि॒त्र ए॒ति
प॒थिभिर्दे॒व्याना॑ः। हि॒र॒ण्ययै॑र्वि॒ततै॑रन्तरि॒क्षे॥ १६॥

इन्द्रो॑ ज्ये॒ष्ठाम॒नु नक्ष॑त्रमेति। यस्मिन् वृ॒त्रं वृ॒त्र तू॒र्यं त॒तार॑।
तस्मिन्व॒यम॒मृतं॑ दु॒हानाः॑। क्षु॒धं तरे॑म॒ दुरि॑तिं॒ दुरि॑ष्टिम्। पु॒र॒न्द॒राय॑
वृष॑भाय॒ धृ॒ष्णवै॑। अ॒षाढा॑य॒ सह॑मानाय मी॒ढुषै॑। इन्द्रा॑य ज्ये॒ष्ठा
मधु॑मदु॒हाना॑। उ॒रुं कृ॑णोतु॒ यज॑मानाय लो॒कम्॥ १७॥

मूलं॑ प्र॒जां वी॑रवतीं विदेय। परा॑च्येतु॒ निर॑ऋ॒तिः परा॑चा। गोभिर्नक्ष॑त्रं
प॒शुभिः॑ सम॑क्तम्। अ॒हर्भू॑याद्यज॒मानाय॑ म॒ह्यम्। अ॒हर्नो॑ अद्य सु॒विते॑
द॒धातु॑। मूलं॑ नक्ष॑त्रमिति यद्वद॑न्ति। परा॑चीं वा॒चा निर॑ऋ॒तिं नु॒दामि॑।
शि॒वं प्र॒जायै॑ शि॒वम॑स्तु॒ म॒ह्यम्॥ १८॥

या दि॒व्या आ॒पः प॒यसा॑ सम्ब॒भूवुः॑। या अ॒न्तरि॑क्ष उ॒त पा॒र्थि॒वीर्याः॑।
यासा॑म॒षाढा॑ अ॒नुय॑न्ति॒ काम॑म्। ता न॒ आपः॑ शङ् स्यो॒ना भ॑वन्तु।
याश्च॑ कू॒प्या याश्च॑ ना॒द्याः स॒मुद्रि॑याः। याश्च॑ वैश॒न्तीरु॑त प्रा॒सची॑र्याः।
यासा॑म॒षाढा॑ मधु॒ भक्ष॑यन्ति। ता न॒ आपः॑ शङ् स्यो॒ना भ॑वन्तु॥ १९॥

तन्नो॑ वि॒श्वे उ॒प शृ॑ण्वन्तु दे॒वाः। तद॑षाढा अ॒भिसं॑यन्तु॒ यज्ञ॑म्।
तन्नक्ष॑त्रं प्रथ॒तां प॒शुभ्यः॑। कृ॒षिर्वृ॑ष्टि॒र्यज॑मानाय कल्प॒ताम्। शु॒भ्राः
क॒न्या यु॒वत॑यः सु॒पेश॑सः। क॒र्मकृ॑तः सु॒कृतो॑ वी॒र्या॑वतीः। वि॒श्वान्
दे॒वान् ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्तीः। अ॒षाढाः॑ का॒ममु॑प॒यान्तु॑ य॒ज्ञम्॥ २०॥
यस्मिन् ब्र॒ह्माभ्य॑ज॒यत्सर्व॑मेतत्। अ॒मुं च॑ लो॒कमि॒दमू॑च॒ सर्व॑म्।

तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विजित्य। श्रियं दधात्वहणीयमानम्। उभौ
लोकौ ब्रह्मणा सञ्जितेमौ। तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विचष्टाम्। तस्मिन्वयं
पृतनाः सञ्जयेम। तन्नो देवासो अनुजानन्तु कामम्॥ २१ ॥

शृण्वन्ति श्रोणाममृतस्य गोपाम्। पुण्यामस्या उपशृणोमि
वाचम्। महीं देवीं विष्णुपत्नीमजूर्याम्। प्रतीची मेनाः
हविषा यजामः। त्रेधा विष्णुरुगुगायो विचक्रमे। महीं दिवं
पृथिवीमन्तरिक्षम्। तच्छ्रोणैतिश्रव इच्छमाना। पुण्यः श्लोकं
यजमानाय कृण्वती॥ २२ ॥

अष्टौ देवा वसवः सोम्यासः। चतस्रो देवीरजराः श्रविष्ठाः। ते यज्ञं
पान्तु रजसः परस्तात्। संवत्सरीणममृतं स्वस्ति। यज्ञं नः पान्तु
वसवः पुरस्तात्। दक्षिणतोऽभियन्तु श्रविष्ठाः। पुण्यं नक्षत्रमभि
संविशाम। मा नो अरातिरघशः साऽगन्तु॥ २३ ॥

क्षत्रस्य राजा वरुणोऽधिराजः। नक्षत्राणां शतभिषग्वसिष्ठः। तौ
देवेभ्यः कृणुतो दीर्घमायुः। शतं सहस्रा भेषजानि धत्तः। यज्ञं नो
राजा वरुण उपयातु। तन्नो विश्वे अभि संयन्तु देवाः। तन्नो नक्षत्रं
शतभिषग्जुषाणम्। दीर्घमायुः प्रतिरद्भेषजानि॥ २४ ॥

अज एकपादुदगात्पुरस्तात्। विश्वा भूतानि प्रति मोदमानः।
तस्य देवाः प्रसवं यन्ति सर्वे। प्रोष्ठपदासो अमृतस्य गोपाः।
विभ्राजमानः समिधा न उग्रः। आऽन्तरिक्षमरुहदगन्धाम्। तं
सूर्यं देवमजमेकपादम्। प्रोष्ठपदासो अनुयन्ति सर्वे॥ २५ ॥

अहिर्बुध्नियः प्रथमा न एति। श्रेष्ठो देवानामुत मानुषाणाम्। तं

ब्राह्मणाः सोमपाः सोम्यासः। प्रोष्ठपदासौ अभिरक्षन्ति सर्वै।
चत्वार एकमभि कर्म देवाः। प्रोष्ठपदा स इति यान् वदन्ति। ते
बुधियं परिषद्यः स्तुवन्तः। अहिं रक्षन्ति नमसोपसद्य ॥ २६ ॥

पूषा रेवत्यन्वेति पन्थाम्। पुष्टिपती पशुपा वाजबस्त्यौ। इमानि
हव्या प्रयता जुषाणा। सुगैर्नो यानैरुपयातां यज्ञम्। क्षुद्रान् पशून्
रक्षतु रेवती नः। गावो नो अश्वाः अन्वेतु पूषा। अन्नं रक्षन्तौ
बहुधा विरूपम्। वाजं सनुतां यजमानाय यज्ञम् ॥ २७ ॥

तदश्विनावश्वयुजोपयाताम्। शुभङ्गमिष्टौ सुयमेभिरश्वैः। स्वं
नक्षत्रं हविषा यजन्तौ। मध्वासम्पृक्तौ यजुषा समक्तौ। यौ
देवानां भिषजौ हव्यवाहौ। विश्वस्य दूतावमृतस्य गोपौ। तौ नक्षत्रं
जुजुषाणोपयाताम्। नमोऽश्विभ्यां कृणुमोऽश्वयुग्भ्याम् ॥ २८ ॥

अपं पाप्मानं भरणीर्भरन्तु। तद्यमो राजा भगवान् विचष्टाम्।
लोकस्य राजा महतो महान् हि। सुगं नः पन्थामभयं कृणोतु।
यस्मिन्नक्षत्रे यम एति राजा। यस्मिन्नेनमभ्यषिञ्चन्त देवाः। तदस्य
चित्रं हविषा यजाम। अपं पाप्मानं भरणीर्भरन्तु ॥ २९ ॥

निवेशनी सङ्गमनी वसूनां विश्वा रूपाणि वसून्यावेशयन्ती।
सहस्रपोषं सुभगा रराणा सा न आगन्वर्चसा संविदाना ॥ यत्ते
देवा अदधुर्भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा। सा नो यज्ञं
पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम् ॥ ३० ॥

॥ गणपत्यथर्वशीर्षोपनिषत् ॥

ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तूयामि। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति
न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो
अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥ ॐ शान्तिः शान्तिः
शान्तिः॥

ॐ नमस्ते गणपतये। त्वमेव प्रत्यक्षं तत्त्वमसि। त्वमेव केवलं
कर्ताऽसि। त्वमेव केवलं धर्ताऽसि। त्वमेव केवलं हर्ताऽसि। त्वमेव
सर्वं खल्विदं ब्रह्मासि। त्वं साक्षादात्माऽसि नित्यम्॥ १ ॥

ऋतं वच्मि। संत्यं वच्मि॥ २ ॥

अव त्वं माम्। अव वक्तारम्। अव श्रोतारम्। अव दातारम्।
अव धातारम्। अवानूचानमव शिष्यम्। अव पश्चात्तात्। अव
पुरस्तात्। अवोत्तरात्तात्। अव दक्षिणात्तात्। अव चोर्ध्वात्तात्।
अवाधरात्तात्। सर्वतो मां पाहि पाहि समन्तात्॥ ३ ॥

त्वं वाङ्मयस्त्वं चिन्मयः। त्वमानन्दमयस्त्वं ब्रह्ममयः। त्वं
सच्चिदानन्दाद्वितीयोऽसि। त्वं प्रत्यक्षं ब्रह्मासि। त्वं ज्ञानमयो
विज्ञानमयोऽसि॥ ४ ॥

सर्वं जगदिदं त्वत्त्वौ जायते। सर्वं जगदिदं त्वत्त्वस्तिष्ठति।
सर्वं जगदिदं त्वयि लयमेष्यति। सर्वं जगदिदं त्वयि प्रत्येति।
त्वं भूमिरापोऽनलोऽनिलो नभः। त्वं चत्वारि वाक्परिमिता
पदानि॥ ५ ॥

त्वं गुणत्रयातीतः। त्वम् अवस्थात्रयातीतः। त्वं देहत्रयातीतः।
 त्वं कालत्रयातीतः। त्वं मूलाधारस्थितोऽसि नित्यम्। त्वं
 शक्तित्रयात्मकः। त्वां योगिनो ध्यायन्ति नित्यम्। त्वं ब्रह्मा त्वं
 विष्णुस्त्वं रुद्रस्त्वमिन्द्रस्त्वमग्निस्त्वं वायुस्त्वं सूर्यस्त्वं चन्द्रमास्त्वं
 ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम् ॥ ६ ॥

गणादिं पूर्वमुच्चार्य वर्णादिं तदनन्तरम्। अनुस्वारः परतरः।
 अर्धेन्दुलसितम्। तारेण ऋद्धम्। एतत्तव मनुस्वरूपम्। गकारः
 पूर्वरूपम्। अकारो मध्यमरूपम्। अनुस्वारश्चान्त्यरूपम्।
 बिन्दुरुत्तररूपम्। नादः सन्धानम्। संहिता सन्धिः।
 सैषा गणेशविद्या। गणक ऋषिः। निचूदायत्रीच्छन्दः।
 श्रीमहागणपतिर्देवता। ॐ गं गणपतये नमः ॥ ७ ॥

एकदन्ताय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि।

तन्नो दन्ती प्रचोदयात् ॥ ८ ॥

एकदन्तं चतुर्हस्तं पाशमङ्कुशधारिणम् ।

रदं च वरदं हस्तैर्विभ्राणं मूषकध्वजम् ॥

रक्तं लम्बोदरं शूर्पकर्णकं रक्तवाससम् ।

रक्तगन्धानुलिप्ताङ्गं रक्तपुष्पैः सुपूजितम् ॥

भक्तानुकम्पिनं देवं जगत्कारणमच्युतम् ।

आविर्भूतं च सृष्ट्यादौ प्रकृतेः पुरुषात्परम् ।

एवं ध्यायति यो नित्यं स योगी योगिनां वरः ॥ ९ ॥

नमो व्रातपतये नमो गणपतये नमः प्रमथपतये नमस्ते अस्तु

लम्बोदरायैकदन्ताय विघ्नविनाशिने शिवसुताय श्रीवरदमूर्तये
नमो नमः ॥ १० ॥

एतदथर्वशीर्षं योऽधीते। स ब्रह्मभूयाय कल्पते। स सर्वविघ्नैर्न
बाध्यते। स सर्वतः सुखमेधते। स पञ्चमहापापात् प्रमुच्यते।
सायमधीयानो दिवसकृतं पापं नाशयति। प्रातरधीयानो
रात्रिकृतं पापं नाशयति। सायं प्रातः प्रयुञ्जानो अपापो भवति।
सर्वत्राधीयानोऽपविघ्नो भवति। धर्मार्थकाममोक्षं च विन्दति।
इदमथर्वशीर्षमशिष्याय न देयम्। यो यदि मोहाद्दास्यति स
पापीयान् भवति। सहस्रावर्तनाद्यं यं काममधीते तं तमनेन
साधयेत् ॥ ११ ॥

अनेन गणपतिमभिषिञ्चति स वाग्मी भवति। चतुर्थ्यामनश्नन्
जपति स विद्यावान् भवति। इत्यथर्वणवाक्यम्। ब्रह्माद्याचरणं
विद्यान् बिभेति कदाचनेति ॥ १२ ॥

यो दूर्वाङ्कुरैर्यजति स वैश्रवणोपमो भवति। यो लाजैर्यजति स
यशौवान् भवति। स मेधावान् भवति। यो मोदकसहस्रेण यजति
स वाञ्छितफलमवाप्नोति। यः साज्यसमिद्भिर्यजति स सर्वं लभते
स सर्वं लभते ॥ १३ ॥

अष्टौ ब्राह्मणान् सम्यग्ग्राहयित्वा। सूर्यवर्चस्वी भवति। सूर्यग्रहे
महानद्यां प्रतिमासन्निधौ वा जप्त्वा सिद्धमन्त्रो भवति। महाविघ्नात्
प्रमुच्यते। महादोषात् प्रमुच्यते। महापापात् प्रमुच्यते।
महाप्रत्यवायात् प्रमुच्यते। स सर्वविद्भवति स सर्वविद्भवति।
य एवं वेद। इत्युपनिषत् ॥ १४ ॥

स॒ह ना॑ववतु। स॒ह नौ॑ भुनक्तु। स॒ह वी॒र्यं॑ करवावहै।
ते॒ज॒स्विना॒ऽवधी॑तमस्तु मा वि॒द्विषा॒वहै॑ ॥

ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

